

TREBALL FINAL DE MÀSTER

**MÚSICA PER A LA
PARTICIPACIÓ COMUNITÀRIA**

**DISSENY D'UN PROJECTE SOCIOCULTURAL PER A
LA INTEGRACIÓ DE LES DONES DE L'HOSPITALET**

Resum:

Participar d'un projecte de cultura comunitària afavoreix la integració social? Quin paper juguen les dones joves dins de la cultura del seu barri? En aquest projecte es farà una proposta per a la integració social de les dones joves del barri de La Florida de L'Hospitalet a través d'un taller de participació musical entorn del flamenc. Per tal de fer un disseny que respongui a les necessitats d'aquestes i alhora sigui sostenible socialment, s'analitzaran les polítiques públiques relacionades amb la cultura dutes a terme fins ara al territori. Després d'una declaració d'intencions pel que fa als principis i metodologies triats es redactarà la proposta estructurada a partir del feminisme i la defensa de la cultura com a bé comú.

Paraules clau: participació comunitària, integració, feminisme, La Florida, L'Hospitalet.

Abstract:

Being part of a project of communal participation promotes social integration? Which role do young women play within the culture of their neighbourhood? This essay intends to be a proposal of a project that aims the social integration of La Florida through a workshop for musical participation around flamenco. In order to create a design that responds to the needs of these women, as well as, being socially sustainable, public policies of the city will be analysed. Once the values and methodologies are established, the proposal will be drafted based on feminism and the defence of culture as a common good.

Key words: communal participation, social Integration, feminism, La Florida, L'Hospitalet.

INDEX

INTRODUCCIÓ	4
1. Motivació.	4
2. Preguntes d'investigació.	5
3. Hipòtesi.	5
4. Objectius del treball.	6
5. Metodologia i estructura del treball.	6
BLOC 1: MARC TEÒRIC	8
a. Dret a la cultura: una aposta per la gestió comunitària.	8
b. Educació: Principis teòrics i metodologies.	10
c. Conceptes d'anàlisi per una perspectiva de gènere i la situació de la indústria cultural.	13
BLOC 2: CAS PRÀCTIC	16
1. Radiografia general, context (nivell ciutat: L'Hospitalet/districte: Les Planes La Florida/ barri: La Florida).	16
a) Demografia.	16
b) Joventut	18
d) Benchmarking: Projectes referents i oferta cultural de L'Hospitalet de Llobregat.	22
2. Desenvolupament del projecte	24
a. Marc general de l'activitat	24
b. Ideari.	24
c. Teoria de canvi	25
d. Objectius	25
e. Agents implicats: papers i funcions.	26
f. Metodologia del projecte cultural: mecanismes de participació de les joves	28
g. Programació	29
i. Centre d'interès	29
ii. Pressupost	29
iii. Cronograma	31
h. Comunicació	32
Comunicació online:	32
Comunicació en viu:	32
i. Avaluació i indicadors.	33
3. Conclusions.	34
BIBLIOGRAFIA	36
ANNEXOS	40
Annex 1: Taula 1. Referents de projectes:	40
Annex 2: Taula 2. Estudi de benchmarking (taller de guitarra):	40
Annex 3: Mostra web del projecte.	42
Annex 4: Taula indicadors del grup:	46
Annex 5: Indicadors d'acceptabilitat dirigits a les usuàries per a puntuar del 1 al 5 (sent l'1 el nombre de menys satisfacció i el 5 el de major):	47

INTRODUCCIÓ

El treball que llegeixis a continuació és un projecte de final de Màster de Gestió Cultural de la Universitat Oberta de Catalunya. Aquest vol reflectir els aprenentatges adquirits al llarg de la realització d'aquests estudis i de la participació en el món cultural com a usuària, gestora novell. Les vivències en primera persona dins l'àmbit musical, principalment, des de la perspectiva com a instrumentista a la d'assistent de concerts, des de la dinamització juvenil a la d'organització d'esdeveniments dins de la ciutat de Barcelona en l'era de consumisme han fet veure la insostenibilitat d'aquest model cultural i les seves polítiques; i per contra han afavorit l'aposta per models culturals alternatius i més sostenibles.

Per això i per la resta de desigualtats que sustenta i fomenta el sistema actual, com el masclisme i el racisme, aquest projecte vol ser el reflex i l'aposta de la cultura com a bé comú i no de consum. A continuació, es presenta un projecte que pretén allunyar-se dels circuits de cultura capitalista imperants, fomentant una cultura com a eina de transformació i integració social, una cultura accessible des de i per a totes.

1. Motivació.

La redacció d'un projecte d'aquest tipus no és fruit del no res, sinó que és degut a diverses motivacions i interessos propis. Primer de tot, la meva vinculació al món musical des dels tres anys, quan vaig començar a formar-me, inicialment en piano i finalment, com a tubista i baixista. Als darrers anys l'interès per ser partícip de la vida cultural del meu barri, de les iniciatives i centres de proximitat em van fer fundar l'Associació Juvenil Artista o Musa cap a l'any 2018, aquesta genera i difon contingut artístic amb perspectiva de gènere i, al 2021 ser part de la comissió de programació de l'Ateneu Popular de 9Barris. Ambdós projectes, l'últim amb una trajectòria de més de quaranta anys dins el model de gestió comunitària a Barcelona, ha esdevingut un referent organitzatiu pel que fa a la manera d'entendre la participació i conseqüentment les polítiques culturals. No puc obviar una de les experiències claus que han determinat la redacció d'aquest projecte, la realització de les pràctiques d'aquest mateix Màster a la Fundació Casa de la Música de L'Hospitalet, que han afavorit una coneixença major i vivencial de la gestió cultural, així com la creació de vincles i sinèrgies amb les treballadores d'allà, que amb la voluntat de feminitzar més la programació i la formació cultural, es va entreveure la possibilitat de la redacció d'un projecte com aquest que tens entre les mans.

Apropar-me als circuits no convencionals de la cultura a través de les lectures i la presència activa en iniciatives que reproduïen i treballen en pro de valors com l'accessibilitat, el feminisme, la participació i la comunitat entre altres, han despertat en mi la voluntat i motivació per a redactar i dissenyar un projecte que també les fomenti. I que al mateix temps, doni

resposta a una de les necessitats que com a societat requerim de manera urgent, és a dir, la perspectiva de gènere.

La meua formació inicialment com a historiadora, però també com a músic i gestora cultural, m'han fet evidenciar una invisibilitat i una manca de referents dones i dissidents al llarg dels segles, en aquest cas, desenvolupant el que ens concerneix aquí, la cultura. En aquest sentit, esdevé clau idear un pla sociocultural i educatiu que posi en valor i treballi per a contribuir i transformar la societat. La raó de presentar uns tallers musicals dirigits a les joves, principalment dones, rau també de l'experiència com a formadora de música en els barris del Besòs amb infants de centres d'alta complexitat; però sobretot, per l'evidència repetida d'aquesta mancança en diversos anàlisis de cas i reculls de dades estadístiques que posen de manifest la difícil accessibilitat i baixa participació de la població jove en la cultura.

2. Preguntes d'investigació.

La presa de consciència de l'estat de la societat i l'àmbit cultural i musical a dia d'avui, de manera generalitzada, però també en el cas pràctic concret, desperten algunes preguntes que han contribuït l'estructuració del treball, així com l'identificació dels grans temes a desenvolupar d'una o altre manera al llarg de l'escrit. Si bé aquests són: el feminisme, la participació juvenil i el consum cultural, les preguntes per a la investigació que m'he plantejat són:

- Com afavorir els canvis en els hàbits culturals de la joventut?
- Com es pot comunitzar el concepte de cultura com a bé comú enfront a un bé de consum?
- Facilitar l'accés a la cultura a les joves afavoreix una participació a llarg termini?
- Com es pot afavorir una programació més paritària en quan a gènere?
- Què cal fer per generar i visibilitzar referents femenins?
- Com es garanteix una oferta cultural atractiva i d'interès per les joves?
- Com es poden generar sinergies entres aquest projecte i la comunitat del territori?
- Perquè cal apostar per una perspectiva feminista i interseccional per a desenvolupar idear el projecte?
- La major participació femenina al context de l'Hospitalet del Llobregat a la cultura música fomenta el seu empoderament?

3. Hipòtesi.

A les línies anteriors s'ha deixat entreveure quin model cultural és en el que es creu i s'apostarà al llarg d'aquest Treball de Fi de Màster, aquesta perspectiva incideix també en la hipòtesi sobre la què es redactarà el projecte:

La participació de les dones joves en un projecte musical encabit en el model de gestió de cultura comunitària afavoreix la integració i la cohesió de la comunitat. És també una eina de transformació social, a l'entendre la música i cultura com un dret comú.

El contrast d'aquesta hipòtesi podrà demostrar-se bé per l'execució del projecte dissenyat en aquest Treball de Fi de Màster. En tot cas, els resultats dels plans referents, així com les teories respecte aquest model de fer cultura i les seves polítiques, ajudaran a sustentar la seva viabilitat, solidesa i ratificació de la hipòtesi presentada.

4. Objectius del treball.

"Mientras no se sepa qué hacer con [la cultura], mientras no se despliegue una reflexión profunda sobre la contribución de las políticas culturales y no se las entienda como un campo de acción política, se seguirá desaprovechando toda su potencia" (Beirak, 2022; p.52)

Si l'afirmació de Beirak, per una banda posa de manifest la manca d'importància i destinació de recursos que es fa actualment en la cultura, per altra, reivindica que ha d'esdevenir un camp d'acció política que tradueixi i esdevingui un eina de transformació social, concretament en pro als drets socials.

Partint d'aquestes premisses, l'objectiu principal d'aquest treball és:

- Redactar un projecte cultural sociocomunitari que reculli els principis i metodologies de referència de la participació comunitària.

Com a objectius secundaris, es proposa:

- Fer un anàlisi del context de la joventut de La Florida de L'Hospitalet de Llobregat.
- Fer una proposta de participació comunitària i atractiva per a joves que doni resposta a les necessitats.
- Aportar una visió feminista i interseccional en la redacció del pla i disseny de la iniciativa.

5. Metodologia i estructura del treball.

Per tal de dur a terme aquest treball s'han utilitzat diferents mètodes, atenent als dos grans blocs que conformen el treball, posteriors a la introducció, la qual serveix per a contextualitzar la raó de ser del treball, l'objectiu que presenta, els dubtes que han motivat el seu disseny i recerca, la metodologia a seguir per la redacció del treball, així com del projecte pedagògic.

A la primera part, l'anomenat Bloc 1, es desenvolupa el marc teòric el qual ens servirà per a contextualitzar els conceptes i posar de relleu els debats actuals dins l'àmbit acadèmic cultural

referent al consum, les polítiques i la participació. Així doncs, s'ha fet una feina de recerca i lectura de bibliografia relacionada amb els principals eixos que estructuraven el projecte: dret i participació cultural, educació i perspectiva de gènere. A través de la lectura de diversos autors com Barbieri i Beirak, i d'agents culturals vinculats a la Xarxa d'Economia Social. D'aquesta manera, esdevé necessari també tractar altres temàtiques que determinen la perspectiva presa a l'hora de fer el projecte, i que a l'hora demostren un posicionament a l'hora d'exercir, ser particip i facilitar la cultura a la societat. És a dir, que també es tractarà per una banda l'adopció de la perspectiva de gènere, concretament la teoria feminista interseccional encapçalada per K. Crenshaw; i un model educatiu que pren com a referents teòrics com Freire, Marina Garcés i Ani Pérez, entre altres.

En el Bloc 2 s'hi troba la part pràctica, destinada al disseny del projecte educatiu, però que a l'hora també es divideix en dos grans punts diferenciats.

En el primer s'hi troba una radiografia general de la demografia del barri de La Florida, així com de la joventut que hi viu, que ens permetrà concretar més en el nostre públic objectiu. Per una banda, s'inclou l'anàlisi del Pla Integral de Les Planes - La Florida, i la consulta i interpretació de les dades estadístiques de l'oferta cultural al territori, tal com es mostra al benchmarking. I, per altra banda, també s'han realitzat entrevistes a agents culturals considerats referents per la seva vinculació amb el territori, com per l'execució i metodologia emprada en projectes similars, en aquest cas parlem de personal de Cases de La Música de L'Hospitalet i del projecte Extra, Extra! de la cooperativa +Educació. Aquestes entrevistes han sigut determinants i útils per una banda, per la redacció i disseny del projecte pel que fa a la viabilitat econòmica tenint en compte els recursos disponibles, i per altra banda per establir unes línies i mètode pedagògic a l'hora d'enfocar el taller, tenint en compte els principis a seguir, però també l'efectivitat d'algunes estratègies ja provades en projectes similars.

És en el segon apartat on es desenvolupa el disseny del projecte, amb totes les seves fases de programació, a més dels objectius, agents implicats, pressupost, indicadors d'avaluació i pla de comunicació a executar.

Finalment, es podran llegir les conclusions, consultar la bibliografia utilitzada i els annexos que mostren taules gràfiques i cartells com a suport per exemplificar la posada en marxa del projecte.

BLOC 1: MARC TEÒRIC

a. Dret a la cultura: una aposta per la gestió comunitària.

Quin rol té la cultura a la societat, és una cosa que exercim o que únicament consumim? Les següents línies ens serviran per a contextualitzar què entenem per cultura i quin model és el que considerem que cal apostar, no només en aquest projecte, sinó en el conjunt de la societat. La cultura forma part d'un tot, i és també una acció política, és per això que els canvis han d'anar en conjunt, però per evitar endinsar-nos en el contemporani debat sobre la conceptualització i models, ens centrarem en aquella visió que s'ajusta als principis que estructuraven el conjunt del TFM.

Per a situar-nos en aquestes definicions, cal contextualitzar breument el canvi de les polítiques públiques, concretament les culturals. Al segle XX s'apostava per posar l'individu al centre i es duïen a terme polítiques de democratització cultural, que buscaven “crear condicions d'accés a la cultura per a tothom igualitàriament, tant individus com grups” (Martinell, s.d.; p.55). Al segle present, amb l'adveniment de la globalització, la voràgine del capitalisme i l'impacte de les noves tecnologies, entre altres, fan que el conjunt de la societat i les diverses esferes polítiques, com també la cultura hagin de fer front a un nou i gran repte, que posa en joc els drets fonamentals, la diversitat, la multiculturalitat i l'heterogeneïtzació, entre altres.

És en aquesta conjuntura per defugir del sistema capitalista i patriarcal establert que es conceben altres maneres de fer i d'entendre l'organització social i, del que aquí ens escau, la cultura; en aquest cas com a dret humà, recollit a l'article 27 de la Declaració dels Drets Humans de l'ONU el 1948. De la mateixa manera, aquesta concepció suposa una porta d'entrada als drets socials, com quelcom intrínsec i no aliè a les persones i la col·lectivitat. Es comprèn també com un bé comú, “*en tanto que conjunto de prácticas a través de las cuales los grupos humanos dan sentido a su existencia y construyen comunidad*” (Beirak, 2022; p.20). Un concepte que xoca amb la definició sustentada des del capitalisme, que si s'entén com únicament un bé de consum, fent que els factors de temps, oci i cultura entrin en joc, sigui quelcom exclusiu (ibídem; p.59), i conseqüentment derivi en una manca d'accessibilitat i una percepció classista de la cultura i la societat que hi accedeix a aquesta.

Tot això, ens porta a fer una defensa de la cultura comunitària, que “*la Red de Espacios y Agentes de cultura Comunitaria española la describe como cualquier práctica artística que, en un mismo proyecto o actividad, involucra a agentes y comunidades en procesos creativo de carácter colaborativo y transformador*” (ibídem; p.69). És aquesta última paraula, la transformació, que trobem la finalitat en si mateixa, ja que l'acció cultural en tant que un procés, ha de propiciar un canvi en l'espai (físic i que habitem) en què es duu a terme. Aquesta a més,

s'estructura entorn de tres eixos principals: *“participación ciudadana, derecho a la cultura y redistribución del capital material y simbólico a través de esta, y construcción de ciudadanía y autoorganización social”* (ibidem; p.70).

Com dèiem abans, aquesta model de cultura implica una acció i un procés de transformació, que busca “crear les condicions perquè les persones inventin les seves metes” (Coelho, s.d.; p.18). De manera que aquestes s'entenguin i dialoguin en comunitat entre si, aportant i respectant la diversitat, en un espai de trobada en pro a la construcció de la ciutadania i a un sentiment de pertinença al territori o comunitat a la qual pertanyin. Així com, esdevingui un procés d'experimentació democràtica que treballi per trencar allò establert sistemàticament, tot generant nous espais, que les tradicions

“sempre presenten com una estratègia del poder per a mantenir-se i justificar-se per a inculcar els valors que suposadament es repeteixen i que aparentment estableixen una continuïtat amb el passat que per algun motiu interessa aquest poder”. (ibídem; p.20)

Així doncs, l'exercici d'aquest model cultural ha d'implicar una redistribució del poder per incidir en la vida quotidiana d'aquelles qui participen, així com de la comunitat en conjunt. El projecte que presentem a continuació, és el que busca, incidir directament en la vida de les participants, però també al conjunt de la comunitat a la qual pertanyen, encara que sigui de manera indirecta. I és que “els drets culturals veuen en l'educació el gran espai per a la formació en el respecte i la consideració de l'alteritat i la riquesa de la diversitat” (Carbó,s.d.; p.37); o si més no, això es vol reflectir en aquest projecte socioeducatiu.

És en aquest punt quan cal parlar de la no-participació, una de les majors pors en la gestió culturals, ja que determinen la viabilitat i efectivitat del projecte. Però cal anar amb compte, perquè aquesta manca o baixa participació pot ser resultat bé, de no respondre a l'interès o necessitat de les destinatàries o bé, d'una mala execució del projecte. En tot cas, tal com diu Socarrás (2005) i Barbieri (2022) la no-participació en el teu projecte, no eximeix la participació en un altre espai o projecte. És imprescindible no obviar el context i les realitats dels individus i els col·lectius; en tant que la desigualtat és multidimensional, la seva participació se situarà en un grau o un altre, tal com assenyalarem més endavant amb la teoria de R. Hart. “Parlem de desigualtats perquè hi ha diferents graus de participació que s'associen sistemàticament a determinats factors i condicions socials, en particular el barri de residència i la pràctica cultura en l'entorn familiar” (Barbieri, 2022). Identificar a algú com a ‘no participant’ per no ser part del ‘teu’ projecte, estigmatitza sota uns preceptes classistes i homogeneïtzadors.

Per concloure, hem de tenir present que tant en el disseny d'un programa sociocultural com en la seva avaluació que els diversos factors que ens construeixen i ens identifiquen com a

individus i alhora col·lectius, estaran condicionats per l'entorn en què habitem i el context sociopolític i econòmic que vivim.

b. Educació: Principis teòrics i metodologies.

Actualment, els diversos camps de la societat han esdevingut camps de batalla, ja que des d'aquests es reivindiquen millores socials i econòmiques, entre tot un ampli ventall de factors, que ens fan ratificar la idea que tot és polític i, per tant, un projecte pedagògic també ho és o ha de ser. En aquest sentit, amb aquest apartat volem exposar la posició que ha d'adoptar aquest projecte educatiu i cultural, i que alhora s'entengui i es justifiqui la metodologia triada.

Al segle XXI ens trobem diverses problemàtiques i debats oberts, pel que fa al camp educatiu:

- “A l'educació se li demana que sigui definitivament per a tothom (...) i solucioni bona part dels conflictes socioculturals”(Carbó, s.d.; p.8)
- “Els sistemes educatius es continuen focalitzant en els índexs d'intel·ligència, en lloc d'estimular la imaginació, la intuïció i altres capacitats creatives” (Carbó, s.d.;p.20)
- I en paraules de Barbero, pel que fa a la relació amb la cultura, s'entén aquesta com a tema a tractar a les escoles, però no com un element intrínsec.

Estirem el fil d'aquesta última problemàtica, la idea limitant d'aquells que defensen l'educació com a quelcom que s'ha de quedar dins els murs dels centres educatius com una assignatura més, i obvien la realitat i conseqüències d'aquesta, és a dir, l'impacte social que genera. Per manifestar com “l'accés al coneixement esdevé, així, la nova condició per a l'existència social i política, per a l'ingrés de ple dret a la societat. Els qui no tenen estudis comencen a ser els nous desafortunats i exclosos” (Garcés, 2020; p.91).

En contraposició, ressaltem i defensem la vinculació i aliança intersectorial entre cultura i educació, en tant que són drets fonamentals inclosos en la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948, articles 27 i 26, respectivament. La situació és certament crítica, però cal fer esment a la feina que s'està fent per a potenciar l'accessibilitat i ampliar els límits de l'escola, des de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores i el reforç del vincle entre cultura, educació i mediació des del Pla de Cultura de Barcelona des del 2015 (Carbó, s.d.; p.22). En relació amb aquest últim punt que es tradueix, en part, en el foment de l'associacionisme, lliguem la problemàtica que comentàvem anteriorment, la limitació de l'educació, que es contraposa amb la defensa que fem aquí i fan diversos autors que “allò que és educatiu transcendeix l'escola i impregna tota la realitat” (Barbieri, 2016; p.36). En aquest sentit, hem d'evitar focalitzar-nos únicament en tenir accés al coneixement de manera formal per a assolir una emancipació com a individus i col·lectivitat, ja que això esdevé excloent, en tant que obvia les diverses realitats socioculturals i econòmiques de la població cal reconèixer els sabers no

legitimitats pel sistema acadèmic i cultural. I partint d'això, construïm altres espais d'educació no formals i informals que ens doten de coneixements, sovint no reconeguts, però igualment legítims.

El debat contemporani sobre l'educació, el seu accés i la vinculació amb l'art és necessari de ser reconegut i esmentat en aquestes línies per a comprendre el context en què es dissenya aquest projecte, així com per comentar quina metodologia pedagògica s'apropa més en aquest cas. El sistema educatiu evoluciona i en els darrers anys està patint molts canvis, podem considerar que el més destacat és sobre una de les bases que se sustenta i que les autores que hem anat consultant han fet referència, 'aprendre a aprendre'. Aquest objectiu, si bé pot semblar obvi, reflecteix un procés per adquirir, desenvolupar i fer ús dels coneixements adquirits (Barbieri, 2016; p.35) i que és impulsat ni més ni menys que des de la UNESCO.

Així doncs, endinsem-nos en les dos vessants de la pedagogia que hem pres com a referents per a l'elaboració del projecte, l'educació popular i la pedagogia anarquista.

Pel que fa a l'educació popular, l'hem d'entendre "*como un proceso de creación, recreación y apropiación de conocimientos, (...) que tiene lugar en el desarrollo de una práctica social*" (Falkembach, 2005; p.689 - 690) on les persones són les protagonistes del procés i s'articulen en relacions horitzontals que fomenten la col·lectivitat enfront de la individualitat, en aquest sentit cal reconèixer les relacions de poder que s'estableixen dins l'educació i a la quotidianitat (Milton 2018; p. 378).

La tria d'aquesta línia pedagògica pel disseny i principis del projecte, és a raó, entre altres motius, perquè genera impacte social, en posar l'individu al centre, deixant de ser objecte de dominació per passar a ser un subjecte polític, amb el que, per tant, s'afavoreix l'emancipació d'aquests mateixos. I en aquest cas concret, de les dones joves com a participants, que històricament han patit una manca d'accés a l'educació, així com a les activitats artístiques i culturals.

Entre els principis d'educació popular destaquem alguns que des d'Esplac es duen a terme, i que a l'hora prenen com a referents a Ferrer i Guàrdia i Freire (ESPLAC; 2019, p.4):

- **La pedagogia activa.** Vol potenciar les capacitats de les persones des de la implicació en el que s'ha d'aprendre, des de l'experiència i la vivencialitat. L'activitat no només ha de ser física; també implicarà la persona en els aspectes cognitiu i emocional.
- **El paidocentrisme.** Situa l'infant o grup d'infants en el centre de l'acció educativa i s'adequa als seus interessos i necessitats. Els i les educadores s'han d'adaptar a l'heterogeneïtat del grup concret i atendre'n específicament cada un dels i les membres,

respectant-ne els ritmes personals. D'això en diem atenció a la diversitat que és un factor clau per assolir la inclusió educativa.

- **La pedagogia integral.** Vol educar les persones en totes les seves dimensions (la dimensió física i motriu, intel·lectual i cognitiva, social i interpersonal, i efectiva i emocional) sense donar més importància a unes més que d'altres. És a dir, considerem que cal una educació global en les idees, els valors, les habilitats, les actituds i les maneres de fer tenint en compte totes les àrees de desenvolupament de la persona.
- **La pedagogia en llibertat i per a la llibertat.** Vol educar en llibertat a partir del respecte dels drets i de les obligacions de cada persona, i per a la llibertat. Remarca el respecte dels drets aliens, així com l'acompliment de les obligacions pròpies.
- **La inclusió.** És el procés pel qual tota persona és acceptada i respectada dins d'un grup, independentment de les seves peculiaritats. Aquest principi implica el dret a la diferència, a la diversitat (no tendir a l'homogeneïtat) i al no-etiquetatge de les persones. Defensem que la diversitat com a una font d'enriquiment i aprenentatge: diversitat cultural i d'origen, de capacitats i necessitats educatives, d'identitat afectivosexual, de gènere, d'estatus socioeconòmic

Abans d'endinsar-nos en l'altra alternativa pedagògica, cal assenyalar la manera en com es desenvolupen els debats pedagògics avui dia, on

las nuevas metodologías se presentan como apolíticas o neutrales, (...) cambiar los medios para conservar los fines. Por eso, es preciso preguntarnos a quién beneficia que en el neoliberalismo pueda hablarse tanto sobre metodologías sin vincularlas a un análisis crítico sobre las finalidades que cumplen en la sociedad actual. (Pérez, 2022; p.57)

Així doncs, la línia educativa a adoptar en aquest projecte, pren com a referent els principis la pedagogia llibertària, que aquí cal especificar la lectura dos d'ells que determinen com s'aplica la dinamització educativa del projecte:

- **Antiautoritarisme.** Si bé implica el rebuig de l'autoritat i les relacions de poder, hi ha diverses maneres de concebre el concepte autoritat, en les quals ara no ens endinsarem, però que impliquen horitzontalitat i confiança. D'entre les dues tendències existents, la sociopolítica és la que encaixa més per executar el projecte, sent "*partidaria de la intervenció, ya sea porque se entiende que la construcción de la libertad y la autonomía es un proceso paulatino (...) condicionada por el contexto social*" (ibídem; p. 125).
- **Autogestió.** El concepte fa referència "*a la posibilidad de que todas las personas puedan organizarse de forma cooperativa y movilizarse para satisfacer sus necesidades*

individuales y colectivas” (ibídem; p. 145). També d’entre les tendències llibertàries i els seus debats, per tal de ser el més realistes i per tant menys utòpiques possibles, creiem que l’aposta per la de Makarenko, en el que des de la dinamització i professorat s’ofereixen les eines d’autogestió a les alumnes. Una eina que es pot reflectir al llarg del procés d’aprenentatge, a l’hora d’organitzar-se per a programar una mostra del que han après al llarg del curs, així com per guiar el curs segons els interessos grupals.

L’adopció d’aquest caràcter intervencionista, pot despertar certa reticència, però si tenim en compte la manca d’accessibilitat i les diferents realitats socioeconòmiques, en aquest cas famílies de rendes baixes amb, sovint, un menor capital cultural, considerem necessari oferir i generar un ventall d’estímul preestablerts. Els quals, al llarg del procés d’aprenentatge i l’adquisició d’un esperit crític fonamentat per la pedagogia emprada, podran ser capaces de discernir si és realment quelcom que les motiva o no.

Finalment, per tancar el bloc educatiu i ratificar aquesta tria vinculant-ho amb la necessitat d’adoptar una perspectiva de gènere, anomenem un parell de principis més:

- **Solidaritat i suport mutu.** L’aposta per un aprenentatge cooperatiu vers la competitivitat i l’individualisme, per a assolir una llibertat i emancipació, esdevenen una eina clau per a facilitar l’empoderament i participació de les dones a la vida cultural i educativa. A més, la barreja d’edats, per una banda, trenca amb les jerarquies i classificació per edats, fomentant la solidaritat i participació en igualtat de condicions entre si (en la mesura del possible).
- **Coeducació.** Malgrat que es defineix com una “*educación en convivencia igualitaria, sin segregar ni discriminar por razones de género, clase social, etnia, procedencia, orientación sexual, capacidad o religión*” (ibídem; p.163), i la defensem, en el cas d’aquest projecte, es genera en part una situació de discriminació positiva en tant que fomentem la participació i accés de les dones joves principalment, com a resposta a la manca d’accés dins el món cultural.

c. Conceptes d’anàlisi per una perspectiva de gènere i la situació de la indústria cultural.

En aquest apartat es desenvoluparà primer els conceptes de gènere i interseccionalitat per tal d’entendre l’adopció d’aquesta perspectiva i finalment, es farà una breu pinzellada a la realitat cultural actual per posar en relleu el nombre de dones que treballen en la gestió cultural i conseqüentment si la programació és realment un reflex de la perspectiva de gènere aplicada.

El primer concepte a definir és el de gènere, entès com una “construcció social d'allò masculí i allò femení, és a dir, aquelles característiques socials, culturals i psicològiques que són relatives socialment, i que esdevenen normatives en tant que s'imposen a cadascun dels sexes a través del procés de socialització” (Berga, 2005; p.18). Tenir clara la seva definició, ens és útil per a entendre perquè és important a tenir en compte a tant en la investigació acadèmica, en els seus diferents àmbits, sobretot de caràcter social tal com es va incorporar en els anys setanta.

El fet d'aplicar aquest tipus de perspectiva és rellevant en la seva globalitat, però sobretot en aquest projecte per a visibilitzar les relacions de poder que s'exerceixen entre gèneres i per no obviar moltes de les necessitats de la població destinatària amb qui es treballa. Com també, en el treball comunitari i la seva metodologia, dins la qual s'han generat diversos discursos de per què és indispensable incorporar a les dones en els programes de desenvolupament, sent l'enfocament de Gènere en el Desenvolupament (GED) el que considerem que s'escau més per la seva inclusivitat. Aquest “*focaliza las desigualdades presentes en las relaciones de género y hace énfasis sobre las acciones necesarias a realizar para promover cambios en la subjetividad de todas las personas involucradas en el desarrollo*” (Nora, 2005.; p.291).

Cal entendre que,

“la opresión no se manifiesta a modo de poder tiránico gobernante sobre otro grupo o grupos (concepción tradicional), sino como un conjunto de hábitos, normas, comportamientos y simbologías por parte de individualidades que intencionada o no intencionadamente actúan como agentes de opresión sobre los anteriormente mencionados grupos sociales” (Hernández, 2017; p.276).

Així doncs, existeix una multiplicitat d'opressions, que ens poden travessar a la vegada o de manera única, fet que dona lloc a pertànyer a grups que són o no socialment acceptats sota els cànons del capitalisme liberal. Entre aquestes opressions destaquem: l'explotació econòmica, la marginació social, el desapoderament (reconeixement i estatus social), l'imperialisme cultural i la violència. Cal destacar l'imperialisme cultural, en tant que en definir i establir la “*universalización de la experiencia y la cultura de un grupo dominante y su imposición como norma*” (ibídem; p. 280) s'erigeix un arquetip que carregat d'estereotips és el referent i la personalitat amb poder dins la societat, conegut com a *homo economicus*¹.

És partint d'entendre i prendre consciència de la multiplicitat d'opressions que entra en joc el concepte i l'anàlisi a partir de la interseccionalitat, una nova perspectiva a l'hora d'investigar, capitanejada per autores com Hill Collins i Kimberlé Crenshaw als anys vuitanta². Amb aquesta

¹ “*Un hombre emprendedor, empresario, burgués, blanco y cristiano*” (Hernández - 2017; p.280)

² Crenshaw, Kimberlé (1989) "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics," *University of Chicago Legal Forum*: Vol. 1989: Iss. 1, Article 8. Available at: <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>

visió *entramos en las causas por las cuales las mujeres sufren y son maltratadas, esto es, accedemos a procesos de dominación, explotación y marginación que el patriarcado y el capitalismo, especialmente, planifican y ponen en práctica directa e indirectamente* (ibídem; p.281).

En aquestes línies no podem anar més enllà sobre la conceptualització i els debats al voltant de la interseccionalitat, però haver-ho posat en context ens serveix per explicar per què ens és útil i important aquesta mirada a l'hora d'analitzar el territori i la població triats, així com per dissenyar el projecte. Tenir en compte, que les opressions "*impactan en la identidad de los individuos y en la formación de los sujetos*" (Severs, 2017; p. 42) facilita la detecció de les necessitats i la recerca d'estratègies que pal·liïn aquesta situació i alhora procurin assolir els objectius marcats: integració i empoderament. Val a dir, que cal tenir en compte un fet crucial, si bé no ha d'existir un feminisme universal, ja que cada societat s'organitza per respondre les seves necessitats, des de la nostra posició de privilegi com a dones blanques benestants, hem d'anar amb compte de no apropiari-nos aquesta teoria i obviar les realitats i els subjectes subalterns. Posar fre i revertir les situacions de subalternitat d'aquests col·lectius, passar per l'educació en les seves diverses formes, és per això que aquest TFM presenta un projecte educatiu tenint en compte aquests principis.

Per acabar aquest apartat, s'ha considerat oportú reflectir les dades procedents del II Estudi d'Igualtat de Gènere de la Indústria Musical del col·lectiu MiM (2022) que posa en relleu i denuncia les desigualtats existents dins el sector, que són assenyalades també des del ConCA³. Una realitat que situa les dones del sector en una franja entre 25 i 44 anys majoritàriament, fet que dificulta una presència i manteniment laboral dins aquest sector a llarga durada, tot i posseir una major formació (67% de les dones especialitzades respecte a un 40% que no). Això perjudica la conciliació familiar fent que aquestes renunciïn a tenir fills i quedin relegades en posicions i rols diferenciats, amb un nivell d'ingressos menors, que sovint no supera els 6.000€ anuals, havent de compaginar-ho amb una altra feina.

D'entre els percentatges diferenciats de funcions exercides, volem destacar, per una banda, la gestió, que situa les dones que l'exerceixen al 12% versus els homes en un 21%. Tanmateix, com a intèrprets es posicionen les dones amb un 9% i els homes en un 5%. Aquestes dades ens fan llançar un parell de preguntes que aquí no podem respondre, però que són també determinants. Si hi ha un major percentatge de dones intèrprets, per què no les trobem a les programacions dels esdeveniments musicals? El baix percentatge de dones en càrrecs de gestió i lideratge (amb una voluntat de programació amb perspectiva de gènere) facilitaria la

Crenshaw, Kimberlé W. (1991) *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color*. Stanford Law Review, 43 (6)

³ Veure. Villarroya, A. (2016) Dones i polítiques culturals. A: Estat de la cultura i de les arts. Nexes i divergències en la política cultural. CoNCA.

visibilització de dones i identitats no normatives com a artistes? Si bé això ens conduiria a fer un treball d'investigació a part, deixa entreveure una realitat existent, que avui dia molts col·lectius feministes i des de diverses posicions es denuncia i es treballa per a revertir-ho.

BLOC 2: CAS PRÀCTIC

1. Radiografia general, el context de L'Hospitalet i Les Planes - La Florida.

a) Demografia.

El disseny d'aquest projecte per tal d'adequar-se a un territori concret i poder respondre a unes necessitats específiques, així com poder analitzar la seva viabilitat pel que fa a l'execució de l'activitat, així com l'economia, s'ha plantejat al barri de La Florida de L'Hospitalet de Llobregat.

El barri de La Florida que s'inclou dins el districte IV de L'Hospitalet del Llobregat (Barcelonès), anomenat també La Florida - Les Planes, es caracteritza per tenir una densitat de població per quilòmetre quadrat més alta de la ciutat, 80.189 hab./km², és a dir, 30.472 habitants en 0,38 km² (LH, 2021; p. 21). Pel que fa a aquesta població, centrant-nos en el públic objectiu d'aquest projecte, les dones joves d'entre 12 i 18 anys, assenyalem les dades oferides per l'Anuari Estadístic de L'Hospitalet, que les engloba entre les de 10 i 14 anys representen unes 752 (de 1.537 totals), les de 15 a 19 unes 725 (de 1.504) (ibídem; p.34), observem com són una minoria respecte al nombre d'homes que habiten al barri, si ens fixem en les dades globals.

Aquestes cal que siguin acompanyades de la realitat migratòria, caracteritzada per un moviment d'immigració de 2.650 persones l'any 2021 (ibídem; p.27), un número clau pel plantejament i adequació del projecte respecte a la seva realitat i intervenció, ja que raurà, majoritàriament, en dones racialitzades. A Hospitalet hi ha un total de 5.599 persones migrades, de les quals 5.002 són de fora de l'Estat Espanyol (ibídem; p.41), majoritàriament homes i pel que fa a la procedència, situem Bolívia (Amèrica) en primera posició, continuat del Pakistan (Àsia), Marroc (Àfrica) i Romania, Itàlia i Geòrgia (Europa).

El conjunt de dades va acompanyat de les crisis econòmiques viscudes als darrers anys i de les mancances històriques ens situen el barri en un desavantatge social amb un clar problema d'habitatge. La conjunció d'aquests hàndicaps de caràcter estructural i social, s'entrecreuen també amb la percepció respecte als moviments migratoris, que posicionen el barri amb menys oportunitats de participació i intervenció dins el sistema arran del racisme institucional. Així doncs, aquestes percepcions impacten a les destinatàries del projecte, ja que en tant que filles directes o indirectes de la migració, han de fer front a la negativa visió respecte a la raça com a construcció social, que "construeix processos econòmics i culturals d'essencialització i

discriminació de determinats grups socials, amb tot el llegat de violència material i simbòlica que els acompanya” (Giliberti, 2012; p. 152). Un exercici de violència que s’entrellaça amb l’alt risc de fracàs escolar i l’alta complexitat dels centres del districte i la ciutat.

Les dades d’ensenyament assenyalen que l’any 2021-2022 trobem un total de 9.643 a l’ESO i 2.464 a Batxillerat (LH, 2021; p. 170), uns 1.845 realitzen estudis de Grau Mitjà i 2.526 de Grau Superior, entre ambdós 4.371 (ibídem; p. 172), hi ha doncs un total de 70% aproximadament que continuen la seva formació, en canvi, un 30% que no ho fa, o si més no, es desconeix el tipus d’educació que reben.

En referència a l’oferta formativa de música, si bé la majoria de projectes són duts a terme als centres educatius de primària en format de projecte escola, des de Tàndem, o com a formació dels mateixos centres musicals especialitzats, són poques les activitats oferides a centres d’ESO o centres culturals com l’Ana Díaz Rico o l’EJ Nou Sidecar. Copsem una gran davallada de la formació musical com a projectes comunitaris, amb 43 alumnes respecte a un total de 2.439 l’any 2019-2020, de 10 alumnes respecte a 2.135 el curs 2020-2021 i de 12 alumnes d’un total de 2.295 el curs 2021-2022 (ibídem; p.175). Així doncs, queda palesa la necessitat d’oferir una activitat de caràcter musical i comunitària entre les joves al llarg del curs, així com de l’any natural, ja que si bé es fa referència a casals d’estiu entorn del hip-hop, no hi ha dades en referència a aquest.

Com hem assenyalat a l’inici la realitat migratòria al territori és quelcom inherent i significatiu pel que a les dades i a la configuració de la societat resident a L’Hospitalet. Fent un petit incís històric cal fer esment a què si al llarg del segle XVIII i XX aquesta era una zona merament industrial on s’ubicaven les fàbriques tèxtils, és a partir dels anys cinquanta que gran part de la població barcelonina allotjades en les barraques, que es van traslladar a L’Hospitalet. Concretament amb la promoció del pla sindical de 1954 de la dictadura franquista, és

En este periodo se edifican los primeros bloques en el barrio, entre estos los más famosos los actuales Blocs Florida, en un terreno caracterizado por la falta de planificación urbanística, aislado, sin servicios, comercios, comunicaciones o equipamientos. Los pisos de entre 25 y 40m² fueron construidos muy rápidamente y con materiales de mala calidad, lo que llevó solamente 20 años después, a causa de graves problemas constructivos, a proponer su derribo. (Manfredini, 2020; p.17)

Així doncs, l’augment demogràfic i les males condicions respecte a l’habitatge s’han anat arrossegant al llarg dels anys, tanmateix, l’organització comunitària no ha passat per alt la denúncia d’aquesta realitat, ja que durant la dictadura es va engegar la iniciativa social del Centre Social La Florida, tot i la prohibició al dret d’associar-se. Avui dia, amb les seves transformacions corresponents trobem diverses entitats agrupades en defensa i lluita per una

millor qualitat de vida a La Florida, així com al conjunt de la ciutat, que com veurem més endavant, han aconseguit certs progressos amb el Pla Integral i la posada en marxa del Pla d'Acció 60:30.

b) Joventut

El concepte joventut està sotmès a debat per part de diversos autors i estudis demogràfics i socials, en aquestes línies, però no ens endinsarem en aquest tema, prendre'm joventut com a categoria d'anàlisi, que agrupa a un grup de població concentrat en un tram d'edat concret, sovint dels 14 fins als 35 anys aproximadament.

Per a desenvolupar aquest apartat ens hem basat principalment en l'estudi de la Generalitat de Cultura i joves II, així com el TFG d'anàlisi d'Espais d'oci juvenil de l'Hospitalet de Llobregat de Gómez Varo i un parell d'estudis sobre joves dominicans i marroquins per fer palès el racisme. La contextualització del jovent com a categoria d'anàlisi, determina també la construcció d'unes polítiques públiques, que s'emmarcaran així com ho estan aquests mateixos, "en un context socioeconòmic i cultural, en el qual també es donen els condicionants presents en el conjunt de la població (gènere, classe social, origen...). Per tant, no es pot parlar de la joventut com un conjunt homogeni, sinó que cal atendre a les diverses realitats juvenils" (Gómez, 2018; p.16). És indispensable tenir present aquesta premissa per tal d'entendre la diversitat, així com per construir projectes i polítiques en clau interseccional, que representin i donin resposta al conjunt de població i les seves necessitats.

En aquest sentit, cal tenir en compte el context històric, la crisi de 2008 i totes les seves conseqüències socioeconòmiques i estructurals, com la multiplicació del nombre de població estrangera que va deixar de mantenir-se estable per a passar l'any 2009 a multiplicar-se per cinc, i concretament, entre el tram de 15 a 19 anys va representar el 18,3% (Gencat, 2010; p. 12). Aquestes dades es complementen amb un enfrontament amb el mercat laboral que, per una banda, requereix i premia l'alta qualificació, i per altra ens situa en feines precàries. El sistema neoliberal és qui alhora promou i deriva a aquesta situació, però és també qui des de l'estat i a través de les polítiques públiques ha de o pretén donar resposta a la situació.

Un altre factor determinant d'aquesta era és "l'acceleració de la penetració de les noves tecnologies en diferents dimensions de la vida quotidiana de les persones" (ibídem; p.12), això ha afavorit una transformació més ràpida en el model del consum cultural que fa la societat, però també les joves, condicionant els nivells de participació i accés a aquesta, però aquest és un tema que es tracta en un altre apartat del TFM. Així doncs, centrem-nos de nou en les polítiques públiques, concretament els d'oci juvenil de l'Hospitalet que Gómez analitza en el marc del Pla Local de Joventut (2016 - 2019) i que responen a les de caràcter afirmatiu, és a dir, aquelles

“relacionades amb aquesta concepció s’associen al món cultural i vivencial. Són polítiques que pretenen fomentar l’adquisició de valors, habilitats socials, fomentar els processos de creació i experimentació, etc.” (Gómez, 2018; p.16). Dins d’aquest destaquen les dues línies estratègiques dins la participació: l’impuls de projectes d’oci i cultura i la promoció de participació activa, les quals en paraules de la mateixa Gómez es troben infrarepresentades i es conclou que són insuficients a causa de (ibídem; p.19 - 20):

- Manca d’espais de participació.
- Dificultat de dissenyar i oferir programació empoderadora pels joves.
- Desconeixement del moviment associatiu.
- Manca d’oferta cultural adreçada a joves.

Si bé es diagnostiquen aquest conjunt de mancances, tanmateix, cal assenyalar que existeix una aposta pel model participatiu, que inaugura l’Espai Jove Ca n’Arús al barri de Sant Josep, dins aquest pla de polítiques juvenils i, que aquest mateix 2023, s’inaugura l’Espai Jove Nou Sidecar dins el marc del Pla Integral Les Planes - Blocs Florida, que a continuació analitzarem.

Per a tancar aquest apartat, ens endinsem a la percepció que es té del jovent, en aquest cas marcada fortament pel racisme, per això ens centrem, per una banda, en l’estudi de Giliberti amb l’estudi de la joventut dominicana i el de Pàmies amb la marroquina. Les observacions d’Alcántara amb els joves de Nou Barris, es poden equiparar amb la població de L’Hospitalet, ja que comparteixen situacions similars, aquests reben un xoc cultural i

pateixen el bombardeig constant i homogeneïtzador dels mitjans de comunicació, en el qual s’idealitza l’etapa juvenil (...), però alhora es genera un discurs recriminatori que la responsabilitza d’actituds o comportaments que es consideren perillosos per al jove o la societat en general (Alcántara, 2009; p.2).

Si bé gran part de la joventut, són fills indirectes de la migració, és a dir de segones generacions, es percep de la mateixa manera, aquests moviments demogràfics com una problemàtica. La qual, al mateix temps genera sobre, els dominicans, un “imaginari negatiu sobre les noves generacions de llatins, considerats per l’opinió pública com a violents, delinqüents i voluntàriament no integrats” (Giliberti, 2012: p.151). Havent de fer front a un racisme, emparat dins el sistema capitalista i neoliberal, que els etiqueta en la negritud i els sotmet en unes “relacions socials jerarquitzades [que.] es conformen en la creació de formes d’exploació i interiorització” (ibídem; p.153).

Aquesta actitud racista es vincula amb una jerarquització de classes socials, que els atorga una consideració major o menor segons el poder adquisitiu de les seves famílies, i el cas és que el racisme es reproduceix a les diverses esferes de la societat, també en l’educació i els seus centres.

Així doncs, trobem que als centres es fomenta la separació dels alumnes per nivells, que el que fa és “facilitar aquests processos de responsabilització dels joves i rebaixar les seves expectatives formatives i laborals”(ibídem; p.168). Estigmatitzant els alumnes dominicans “per presumptes baixes capacitats intel·lectuals, la qual cosa reafirma implícitament perilloses i anacròniques teories de la inferioritat biològica i cultural” (ibídem; p.157). En el cas de les famílies marroquines, essent també un important gruix poblacional dins La Florida inicialment “va provocar reaccions de rebuig d’algunes famílies autòctones, resposta que es va traduir en la no-matriculació dels seus fills i filles” (Pàmies, 2008; p.87). Per contra, tot i el condicionament escolar impregnat d’estigmes racistes, “aquelles famílies que gaudien d’un espai de prestigi social en la comunitat van exercir majors pressions sobre els seus fills i filles per a l’èxit escolar” (ibídem; p.90).

Aquest esbós respecte a la joventut com a categoria d’anàlisi i les diverses circumstàncies socioculturals, polítiques i econòmiques que les condicionen, així com les polítiques dirigides a aquest grup poblacional ratifiquen la necessitat de contextualitzar i diagnosticar les necessitats de la població a qui ens dirigim per a dissenyar un projecte que respongui a les seves necessitats. I també, que prengui una perspectiva que contempli la interseccionalitat i diversitat.

c) Anàlisi de les polítiques públiques i culturals de L’Hospitalet de Llobregat.

El plantejament del projecte no és fruit del no-res, sinó que es postula com una proposta d’intervenció més en conjunció de les polítiques públiques i plans de treball que s’estan duent a terme a L’Hospitalet, però en el qual dotem de més càrrega certs valors i ens serveixen com a eix estructural, identificatiu i diferenciador de la resta de propostes.

Les tasques de diagnosi que s’estan realitzant a L’Hospitalet es remunten l’any 2017 amb una anàlisi per evidenciar la vulnerabilitat del barri de La Florida, que es plasma l’any següent en el Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes – La Florida (2017 - 2030) i que tot just ara analitzarem. Després d’això, entendrem sota quins objectius del Pla d’Acció Municipal (2020 - 2023) i eixos de treball del Pla d’Acció 60:30, el qual recull les diverses propostes d’intervenció.

El Pla Integral té tres àmbits principals d’actuació: a) urbanisme, habitatge i comerç, b) convivència, espai públic i salut comunitària i, c) educació, són sobretot els dos últims els que s’entrecruen amb la idea que aquí presentem. “Hi ha una necessitat expressada pels veïns de feminitzar l’espai públic, contribuint a generar un entorn segur i amable, millorant aspectes arquitectònics i de diversificació de l’ús dels espais” (Aj. L’H, 2018; p.24); la qual no podem obviar, ja que apel·la el principi de gènere que dirigeix aquest TFM i projecte, posant en relleu

la vulnerabilitat social de les dones. Revertir-ho passa també per la participació cultural, per a afavorir-ho, cal fer aquesta més accessible i entendre-la com una eina transformadora i socialitzadora i conseqüentment com un procés educatiu *“participativo y transformador, en el que el aprendizaje y la conceptualización se basa en la experiencia práctica de las propias personas y grupos”* (Eizagirre; 2000, p.1).

Entre els diversos objectius del Pla destaca la perspectiva de gènere, traduïda en la promoció d'espais de participació, de trobada, acompanyament i organització de dones, així com per les joves. No obstant això, aquest “caràcter preventiu i de promoció, treballant pel canvi i la millora de les condicions de vida de les persones, promovent que siguin elles mateixes les protagonistes i subjectes actius en la millora de les situacions que afecten al seu benestar” (LH, 2018; p.25), al barri de La Florida hi ha registrades 11 entitats culturals, 2 d'educació, 1 juvenil i 3 de lleure i socioeducatives, però, en canvi, no hi ha de dones (LH, 2021; p.215).

La lectura del Pla Integral i de la Memòria d'activitats de 2021 detecta mancances pel que fa al compliment dels objectius establerts relacionats amb la música, si bé es vol propiciar el protagonisme de les ciutadanes, es recullen únicament 6 projectes de caràcter comunitari (CulturaLH, 2021; p.11), fet que dificulta l'empoderament per part de les participants, així com la generació de referents femenins.

Esdevé indispensable apostar per un projecte cultural i comunitari que s'emmarqui dins l'ideari de democratització i accessibilitat, així com amb tres dels eixos del Pla d'Acció 60:30 (LH, 2020; p.24 - 26):

- a. Convivència i acció comunitària: L'alta densitat i la manca d'espai públic condicionen la convivència de les veïnes, per tant, fer un espai per a totes passa per generar projectes plurals en tots els seus sentits, tenint en compte l'edat, el gènere i la cultura. La cessió del protagonisme al col·lectiu afavoreix la cohesió social.
- b. Educació comunitària: Trencar amb els murs de l'educació dels centres educatius i traslladant l'acte d'aprendre a la resta d'agents socials, equipaments, entitats i projectes, per frenar l'abandonament escolar prematur i fomentar l'aprenentatge no-formal i cultural.
- c. Cultura i art comunitari: En defensa i exercici del dret de participar de la cultura, així com per entendre-la com una eina estratègica, de transmissió de reflexions i valors així com de transformació i sentit de pertinença.

Així doncs, l'acció d'aquest projecte es concreta en la realització de tallers musicals dirigits a dones joves, amb una proposta de flamenc, ja que el nombre de referents i d'historiografia relacionada tal com apunta Lorenzo és escassa. El seu article documenta la tradicional

sexualització i vinculació patriarcal de les dones a certs instruments per la seva forma identificant “*los instrumentos de cuerda con el sexo femenino [...] con su boca como elemento central y la preponderancia de la línea curva*” (Lorenzo, 2011; p. 8 – 9). Uns prejudicis biològics que associen les melodies a les dones i les priven de tocar certs instruments, també per les postures que requereixen per ser interpretats, així com una lectura homòfoba que es fa quan es percep a “*las mujeres tañedoras como evocadores de una relación lésbica, por la condición femenina de la guitarra*” (ibídem; p. 29). En definitiva, una intervenció que travessat per diversos eixos de treball que té com a factor estructural i identitari la perspectiva de gènere i l'apel·lació directa a les joves residents de La Florida.

d) Benchmarking: Projectes referents i oferta cultural de L'Hospitalet de Llobregat.

El desenvolupament d'un projecte de caràcter sociocultural per tal poder-se executar amb la major viabilitat possible, així com que respongui al seu sentit de ser, ha de passar, també, per un estudi de benchmarking que faci una diagnosi dels projectes referents i de l'oferta cultural similar de la zona. L'objectiu d'aquest estudi de cerca de referents i oferta d'activitats musicals que ofereixen tallers de guitarra, no és saber quina és la competència comercial dins el sector i el territori on desenvolupar el projecte. Sinó extreure idees i localitzar les mancances, per tal de redactar un projecte que intenti suplir-les en la mesura més gran del possible.

Per fer-ho, a la taula 1⁴ s'han recollit els diversos projectes referents amb motiu de la seva metodologia, o bé per dirigir-se a un públic objectiu similar al nostre. En tot cas, tots han estat escollits perquè es comparteixen els principis i la manera en com s'entén la cultura, és a dir com una eina de transformació social, i “*como una puerta de entrada de los derechos sociales y como estructurante de cambios decisivos que ya están en curso*” (Beirak, 2022; p.36). En aquest sentit, els referents que es prenen són:

- Versembrant, per dirigir-se a un públic jove i que s'autodefineix com una escola popular itinerant, un projecte que pretén fomentar la consciència crítica del jovent, mitjançant l'art urbà i el hip hop (Versembrant, 2023).
- Extra, Extra! un projecte de la cooperativa +Educació que desenvolupa tallers per escoles de primària i secundària al barri del Besòs, Trinitat Nova i el Bon Pastor. És a dir, a barris també de rendes baixes i amb una gran part de població migrada o gitana. Aquest és un projecte de caràcter gratuït que ofereix activitats científiques i artístiques (música, arts plàstiques i escèniques) amb els objectius principals d'oferir (+Educació, 2022):
 - “Ofereix activitats de qualitat de forma accessible i variada

⁴ Veure annex 1. Taula 1 de Referents de projectes

- o Generar itineraris de continuïtat en l'aprenentatge i gaudi
 - o Vincular la comunitat educativa (famílies i equipaments culturals) en la promoció i realització d'activitats extraescolars”.
- Llobregat Block Party (LLBP). Una associació sociocultural que desenvolupa la seva activitat en dos vessants, l'exhibició a través de festes participatives i obertes, i les formacions entorn de la cultura hip hop dirigides a joves d'ambdós sexes, de la zona del Baix Llobregat i Barcelona principalment. Cal destacar alguns dels objectius principal de l'entitat, que s'alineen amb el que en aquest projecte vol mostrar (LLBP, 2023):
 - o “Enfortir el rol dels col·lectius juvenils com membres de la comunitat.
 - o Desenvolupar la participació ciutadana.
 - o Crear estructures interdisciplinàries pel treball sociocultural”.
- Casa de la Música L'Hospitalet. Per la seva vinculació pel que fa a la possible producció del projecte, però també pel desenvolupament d'altres plans educatius i culturals duts a terme al territori com és el Rock'in i els tallers de guitarra i percussió. Aquests posen en pràctica principalment dos dels objectius principals de la Xarxa de cases: democratitzar l'accés a la formació musical i la vertebració musical del territori.

Pel que fa a la taula 2⁵, s'ha realitzat un estudi de benchmarking on la cerca principal ha estat enfocada en trobar tallers de guitarra al barri de La Florida, principalment, o si més no, que estiguessin inclosos en la ciutat de L'Hospitalet. Durant el procés de recerca s'ha detectat una escassa oferta de caràcter públic (dos tallers), és a dir la que s'ofereix des de l'Ajuntament d'Hospitalet als diversos centres culturals; cal assenyalar que la informació que es brinda des d'aquests espais és la més completa pel que fa a la logística (horaris), no trobem però els preus. Tanmateix, s'ha detectat que si bé no consta el tipus de públic a qui es dirigeix, a excepció de CC Sant Josep, podem imaginar que pel tipus d'usuàries en Centres Culturals, aquests tenen una major població adulta entre les seves inscripcions. Cal destacar, l'oferta i informació de l'Escola Municipal de Música – Centres de les Arts (EMMCA) que dirigeix les formacions de guitarra d'estil jazz *manouche* o bé pop-rock a joves des de zero a un cost de 39,74€ al mes.

A cavall entre l'oferta pública i la privada, trobem la que ofereix Casa de la Música de L'Hospitalet, a l'antiga Aula CM, ja batejada amb el nom de La Filadora. Aquesta no és específicament una oferta de guitarra flamenca, sinó per a poder acompanyar cançons i té una durada d'una hora en grups d'unes sis persones aproximadament, distribuïdes en els nivells corresponents. Si bé no consta a qui es dirigeix, les mateixes treballadores de la Fundació, ens han informat que el nivell de grup avançat ja no es realitza per manca d'inscripcions.

⁵ Veure annex 2. Taula 2: Estudi de benchmarking.

L'oferta privada dirigida a infants a partir de 5 i 7 anys es compon principalment per *jazz manouche* i també clàssic i modern, si bé pots inscriure't sense tenir coneixement, la durada o bé es desconeix o bé és menor a la de la pública, amb unes sessions de 30 minuts individuals o 1 hora en grup. El fet de no conèixer, o si més no, no fer públic el preu d'aquestes ens dificulta l'accessibilitat a aquestes mateixes activitats. Així doncs, cal tenir en compte en el disseny, desenvolupament i comunicació del projecte que cal facilitar l'accés a la nostra activitat des de tots els vessants, ja sigui amb la informació com amb la realització del taller.

Tenint en compte l'anàlisi executada, caldrà que en el disseny del projecte es tinguin en compte els diversos factors que la resta de projectes no tenen en compte pel que fa a l'accessibilitat, sempre tenint en compte els recursos econòmics, tècnics i personals al nostre abast. Així com comptar i intentar reproduir les bones praxis dels projectes referents quant a ideari, participació i dinamització juvenil.

2. Desenvolupament del projecte

a. Marc general de l'activitat

Tipus d'activitat	Taller de flamenc "Toma k toma".
Lloc	La Filadora - Recinte Centre Cultural Metropolità Tecla Sala
Organitza	Casa de la Música L'Hospitalet
Durada	Taller trimestral
Edat	De 12 a 18 anys
Participants	Màxim 10 usuàries per taller

b. Ideari.

Missió: Fer accessible una educació carregada de contingut artístic des d'una perspectiva feminista i interseccional que doni el reconeixement i el suport merescut a dones i identitats no normatives com a artistes i al personal de la indústria cultural.

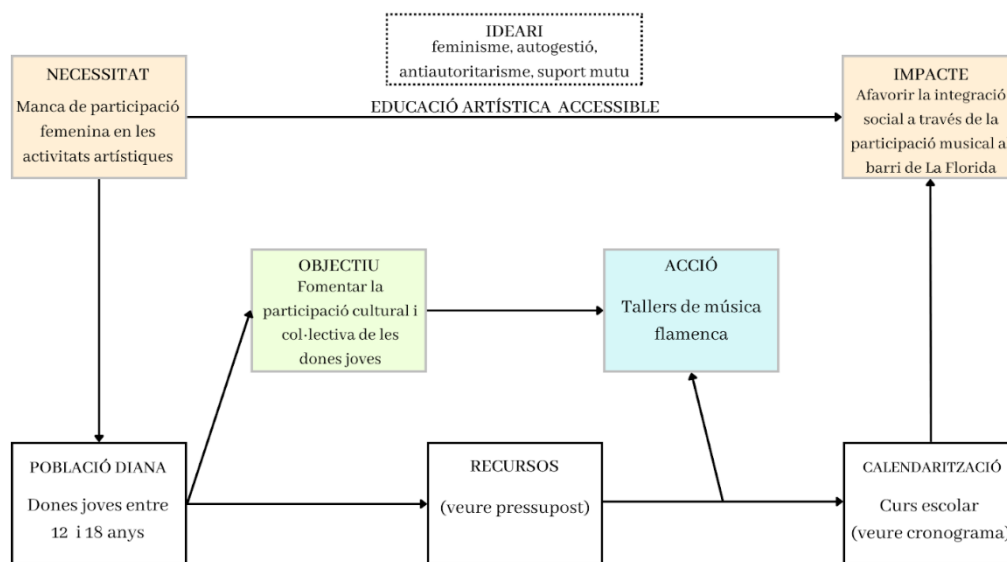
Visió: La societat patriarcal ha limitat la presència i participació de les dones en diversos àmbits de la societat. Ens organitzem per reivindicar i facilitar-les en el món cultural i musical a través d'activitats formatives i de lleure.

Valors:

- **Feminisme:** Treballar per combatre les desigualtats de la societat amb una perspectiva interseccional feminista que entén la triple discriminació (sexe, raça i classe) i contribuir a una comunitat més justa.

- **Autogestió:** Afavorir la realització autònoma de les tasques, així com la presa de decisions alhora que es fomenta l’esperit crític i una gestió sana de l’equip.
- **Antiautoritarisme:** Apostar per l’horitzontalitat en els diferents àmbits de l’organització, així com el paper com a referent que s’exerceix davant dels infants i joves. Actuar sense imposar directrius, afavorint el ‘jo missatge’ i qüestionar-se tot allò que està imposat de manera conjunta.
- **Suport mutu:** Fomentar que el grup convisqui i cooperi de manera conjunta i pacífica, entenent les diverses realitats i ajudant-se entre si, escoltant i respectant els espais personals i opinions.

c. Teoria de canvi

d. Objectius

Objectiu generals	Objectius específics
1. Fomentar la participació cultural i col·lectiva de les dones joves de La Florida (LH)	1.1. Assegurar la participació i aprenentatges musicals bàsics de les usuàries inscrites
	1.2. Garantir l'accés als recursos culturals
2. Sensibilitzar l'esperit crític i l'expressió a través de l'art i la cultura.	2.1. Visibilitzar les dones i identitats no normatives de la cultura.

	2.2. Conscienciar de la desigualtat en la societat i el món cultural
3. Transmetre la idea de participació cultural com una eina de transformació social	3.1. Fomentar la inclusió i bona convivència del grup
	3. 2. Executar l'oferta educativa amb una perspectiva feminista

e. Agents implicats: papers i funcions.

Agents interns: Equip de treball

- **Tècnica de projecte (autora):** Redacció del projecte, adequació, seguiment i avaluació del mateix en els contextos adequats, explicació del projecte en altres espais i posada en marxa.
- **Coordinació:** Gestió de l'equip, contacte amb els espais on s'executen les activitats i les famílies i tutores legals, contacte i treball conjunt amb la tècnica de projecte per la seva aplicació i adequació en cas necessari. Aquesta figura en cas de manca de recursos (com veurem a les variables de pressupost) podria ser la mateixa tècnica de redacció del projecte.
- **Talleristes (monitores):** Conduiran i dinamitzaran les activitats i atendran als infants, preferentment hauran d'acreditar grau mig o superior en les disciplina musical i experiència en aquesta o estar en actiu, així com experiència en l'àmbit pedagògic formal o en el lleure.
- **Educadores socials, integradores i vetlladores:** Es disposarà d'un equip especialitzat, en cas necessari, per a donar suport als infants amb necessitats educatives especials o en risc d'exclusió social que requereixin un acompanyament més concret i continu. Així mateix, assessoraran en l'accessibilitat del projecte.

Agents externs:

- **Destinatàries:** Seran aquelles qui rebran i es beneficiaran del projecte cultural de lleure ofert. Principalment seran dones joves entre 12 fins als 18 anys provinents de famílies de rendes baixes de La Florida, context que hem desenvolupat prèviament.
- **Famílies/tutores legals:** Destinatàries en segon terme, és a dir, qui són aquelles que reben la informació del projecte i es fan càrrec d'inscriure a les joves, així com són informades del desenvolupament del projecte que viuen les participants. Gaudeixen d'un espai per expressar els interessos, necessitats, dubtes i suggeriments. Aquestes,

principalment, són de rendes econòmiques baixes i tenen dificultats per a costejar activitats de lleure i extraescolars a les seves filles.

- **Casa de la Música L'Hospitalet:** Acull el projecte a la seva sala La Filadora dins el recinte del Centre Cultural Metropolità Tecla Sala, per a fer el taller, aquest és accessible i funcional pel que fa a l'ús i accés a aquest, ja que es troba a peu de carrer, així com se situa a escassos metres del metro.
- **Administració pública:**
 - Ajuntament: Ens facilitador per dur a terme el projecte gràcies als possibles recursos oferts, concessió de beques a les participants i/o inversió econòmica per a desenvolupar les activitats mitjançant la dotació de subvencions culturals.
 - Centre Municipal Ana Díaz Rico: És l'equipament cívic i cultural ubicat al barri de La Florida, que esdevé l'eix vertebrador del Pla Integral de Les Planes - La Florida, en tant que acull diverses activitats i veïnes, per tal de fomentar la cohesió i dinamització d'aquestes.
 - Espai Jove Nou Sidecar: Un equipament a escassos metres del lloc de realització de l'activitat, dirigit a joves de La Florida - Les Planes, entre 12 i 29 anys amb l'objectiu de cohesió, convivència i integració. Aquest també compta amb el servei de Centre Obert Anapruna, d'acompanyament socioeducatiu.

La vinculació amb aquests dos agents ens resulta clau, tant per a comprendre el context socioeducatiu i cultural de les joves a l'hora de realitzar el seu anàlisi, com per fer promoció de la nostra activitat. En definitiva, generar vincle amb el teixit cultural existent del barri.

- **Serveis socials, educadores APC, etc.:** Contacte continu per a informar sobre els casos de les joves amb situació de risc que participen del taller, fent un seguiment de la seva assistència i situació, entre altres.
- **Entitats col·laboradores:** Es comptarà amb el suport d'entitats feministes arrelades al territori per tal de fomentar el procés participatiu, dotar de contingut i reforçar el teixit comunitari i feminista de L'Hospitalet. Les dues entitats són:
 - Brotes Cooperativa: Una cooperativa que repensa sobre el nostre funcionament com a societat, tenint en compte la cura i el benestar de totes i que fer-ho en comú és necessari i transformador.
 - Assemblea Feminista Les Bruixes: És un col·lectiu de dones joves de L'Hospitalet que s'organitzen entorn el feminisme i el promouen a través d'actes formatius i reivindicatius.
 - La Capitana: Escola de creació, trobada i assaig de ball flamenco. Aquesta esdevé col·laboradora en tant que comparteix el gènere musical, així mateix participaria del acte de presentació de l'entitat.

f. Metodologia del projecte cultural: mecanismes de participació de les joves

En un inici hem parlat sobre cultura i participació en els projectes comunitaris, en aquestes següents línies es vincularà la participació i els principis pedagògics amb el projecte educatiu presentat. El primer que ens cal entendre és que un projecte de participació ha de partir de dos eixos, el primer respondre i alinear-se amb un context social, en aquest cas La Florida. En segon lloc, *“considerar que, en tanto proceso entre seres humanos diversos, sus emociones, intereses, necesidades e identidades dotaran de color propio el proceso de participación en cada ocasión”* (Socarrás, 2005; p. 72). Així doncs, cal tenir present com el projecte podrà veure's modificat segons les realitats de les joves que conformin el grup i del context actual en què es desenvolupi el mateix.

“No puede discutirse la participación de los jóvenes sin tener en cuenta las relaciones de poder y la lucha por la igualdad de derechos” (Hart, 1983; p.8) i és que aquesta afirmació és la que ha conduït que aquest projecte sigui de caràcter comunitari afavorint la participació i que s'adoptin uns principis pedagògics concrets. Rebutjar la idea de la no-directivitat per al disseny i execució d'aquest projecte, és a raó d'oferir uns estímuls predeterminats a les joves, com a guia per a poder ser particip i actuar de les activitats, tenint en compte els interessos i necessitats. Tanmateix, això no implica, ni pretén que allò hagi de ser funcional i encaixi en el gust de totes les participants, és en aquest sentit que hem d'entendre, per una banda, la no-participació, com ja hem esmentat. i per altra, la possibilitat de realitzar canvis durant el transcurs del projecte.

És en aquest punt que cal tenir en compte dos factors importants. El primer, que cal promoure la participació en tres dimensions (Dávalos, 2005; p.55): a) Com a informació, afavorint l'accés a aquesta a través de diferents mitjans de comunicació senzills i diversos, així com que cal que els resultats siguin compartits per afavorir la transparència. b) Com a consulta, és a dir que el programa respongui a les necessitats i interessos de la comunitat a qui amb anterioritat s'ha consultat; c) com a decisió, afavorint els processos de decisió de les participants, en la mesura del possible pel desenvolupament del projecte (per exemple: presa de decisions respecte a les cançons, què fer en una jornada de taller o com fer la mostra final del taller).

L'altre factor crucial, i que es vincula directament amb l'última dimensió presentada, és l'escala de participació de R. Hart, en què s'identifiquen diversos graus de no-participació, en els quals es manipula o es fa servir als infants com a símbols, i graus de participació en els quals va augmentant el seu poder de decisió. El cinquè esglaió s'identifica amb el disseny general d'aquest projecte, ja que *“el proyecto es diseñado y dirigido por los adultos, pero los niños comprenden el proceso y sus opiniones se toman en serio”*(Hart, 1983; p.14). No obstant això, la posada en marxa del projecte tenint en compte que cada grup generaria un clima diferent,

perseguiria anar afavorint i augmentar el poder de presa de decisions, tot iniciant pel sisè que *“es realmente participativo porque aunque los proyectos a este nivel son iniciados por los adultos, la toma de decisiones se comparte con los jóvenes”* (ibídem; p.15).

g. Programació

i. Centre d'interès

En aquests tallers ens endinsarem en una proposta de música flamenca que investiga els nous sons que aquest gènere i els diversos palos són combinats amb músiques actuals més percussives i electròniques, així com els estils que acostumen a escoltar les usuàries. La seva aproximació passa per un recorregut històric en la cerca de referents femenins i una anàlisi posant atenció en les lletres des d'una perspectiva de gènere. Per a participar no són necessaris uns coneixements previs, fet que facilitarà la participació de totes les joves del territori.

Així doncs, el fet diferencial d'aquest projecte vers altres similars que treballin en pro i estructurats en la participació comunitària i juvenil, és que aquest té una perspectiva de gènere com a eix fonamental i vertebrador.

ii. Pressupost

A continuació es presenta l'execució provisional del pressupost, on podem veure a la columna de la dreta el cost total de l'activitat, també hem volgut incloure les despeses imprevistes que se'n deriven alhora de fer ús de l'aula de La Filadora.

Considerem que aquest esbós és el que més que s'adequa més a la realitat de la seva posada en marxa, si bé s'ha intentat adaptar el màxim possible al context socioeconòmic amb l'establiment d'una quota de 15€, també s'ha tingut en compte què caldria demanar i els recursos propis dels que es disposen. La limitació d'una trentena de participants al llarg del curs escolar (9 mesos) per una part suposa limitar l'accessibilitat de més joves a fer ús i gaudir d'aquest projecte, però per contra acotar la participació a 10 usuàries per taller com a màxim, garanteix una millor atenció a aquestes i per tant l'aprofitament de l'activitat, així com com enfortir el vincle a crear amb el grup. La despesa total del projecte és de 10.505€ i es comptaria amb un ingrés per quotes de 4.050€, fet que implica demanar la meitat del costat de l'activitat en subvencions.

DESPESES:		
Concepte:	Import (d. Indirecte)	Import (d.directe)
Lloguer de l'espai (400€/mes)	3.600 €	-
Comunicacions i Internet (80€/mes)	720 €	
Assegurança	1.500 €	
Publicitat i propaganda (Instagram, TikTok...)	-	350 €

Circuit comunicació viu (esdeveniments/concerts)	-	1.500 €
Material (lloguer instruments)	-	2.500 €
Material didàctic i fungible	-	1.500 €
Viatges i desplaçaments	-	100 €
Sou tallerista (400€/mes 2hs/setmana)	-	3.600 €
Gestoria	200 €	-
SUBTOTAL		9.550 €
Despeses imprevistes (aprox. 10%)	-	955 €
TOTAL	6.020 €	10.505 €
INGRESSOS:		
Concepte	Import	
Quota d'inscripció (15€/mes per usuària) màxim 30 inscripcions en tot l'any	4.050 €	
Subvenció	5.253 €	
Recursos propis	1.202 €	
TOTAL	10.505 €	

iii. Cronograma

Cronograma												
Objectius de referència	GENERAL: Fomentar la participació cultural i col·lectiva de les dones joves de La Florida (LH)											
1. Sensibilitzar l'esperit crític i l'expressió a través de l'art i la cultura.	Calendari											
2. Transmetre la idea de participació cultural com una eina de transformació social												
Tasques	1r trimestre			2n trimestre			3r trimestre			4t trimestre		
	Gen	Feb	Març	Abr	Maig	Juny	Jul	Ag	Set	Oct	Nov	Des
Fase 1: PREPARACIÓ												
1. Disseny i redacció del projecte												
2. Comunicació i concreció del projecte amb la promotora principal (CMLH)												
3. Concreció i difusió del projecte a l'administració i entitats col·laboradors												
4. Redacció i preparació inscripcions												
5. Establir contacte amb espais educatius per promoure les inscripcions												
6. Difusió del projecte (cartelleria i xxss)												
6.1. Reunions de difusió i explicació del projecte												
6.2. Obertura d'inscripcions												
6.3. Concert promocional - Comunicació offline												
7. Facilitar l'accés i omplir inscripcions												
7.1. Seguiment inscripcions												
8. Tancament d'inscripcions												
9. Reunió de coordinació												
9.1. Contractació coordinació												
9.2. Inventari de material + compra												
9.3. Lloguer i/o compra d'instruments musicals												
9.4. Contractació tallerista i personal necessari												
10. Disseny definitiu de la programació (segons inscripcions)												
11. Reunió prèvia a l'inici de curs (funcionament)												
12. Contacte amb els serveis socials												
13. Reunió amb les usuàries i famílies destinatàries												
Fase 2: IMPLEMENTACIÓ												
1. Execució del curs												
2. Mostra del curs (tancament)												
3. Recollida de l'espai												
Fase 3: AVALUACIÓ												
1. Establir funcionament i indicadors d'avaluació												
1.1. Fer partícips a les treballadores del sistema d'avaluació												
1.2. Posada en comú amb les integradores i serveis socials												
2. Avaluació continua dels infants												
3. Reunions d'avaluació trimestrals												
4. Reunió d'avaluació final												
4.1. Redacció de l'informe final avaluatiu												
5. Extracció de conclusions per l'entitat, agents externs i participants												

h. Comunicació

Comunicació online:

Facilitar la informació a través de les xarxes entre el jovent, és una de les maneres més senzilla per arribar a aquestes, però cal tenir present quins són els canals més efectius i utilitzats entre aquestes, darrerament la xarxa més utilitzada pels joves és TikTok, amb un 1.051 milions d'usuaris majors de 18 anys a gener 2023 (Silverio, 2023) i Instagram, també 4.760 milions d'usuaris a nivell mundial. És interessant tenir en compte que a Espanya el 51,1% d'usuaris totals a xarxes són dones (Vida Online, 2023) cal aprofitar aquesta realitat al nostre favor per a dirigir la informació de manera concreta i atractiva a les dones joves de La Florida. A més, tot i que Twitter tingui un major nombre d'homes registrats, un 31% són homes d'un total de 4,8 milions (Vida Online, 2023), seria un canal més a utilitzar i fer arribar la informació del projecte.

Esdevé necessari tenir un espai web per recollir tota la informació del taller així com els actes de presentació, i com comentarem tot seguit, de la comunicació en viu, és per això que s'ha dissenyat una mostra de com seria el web⁶.

Comunicació en viu:

La comunicació del projecte ha de, o si més no, vol reproduir els valors que estructurin el projecte, en aquest sentit veiem necessàries tasques d'exhibició, que fomenten la participació (des d'un nivell d'assistència) així com l'accessibilitat (facilitant la gratuïtat de l'esdeveniment) i foment del teixit comunitari.

En aquest sentit, s'apostarà per una cartelleria i fulletons, en menor mesura, però que pretenen arribar a aquella població que per motius socioeconòmics no compti amb telèfon mòbil o xarxes socials, que des de la comunicació online s'ha fet arribar per aquest públic objectiu. Aquest tipus de comunicació física es podrà trobar en espais socioculturals, és a dir, centres cívics i culturals i educatius.

Per altra banda, la major part de la part pressupostària que es destinarà en aquest sentit, és la celebració d'un concert musical protagonitzat per dones per tal de generar referents femenins en una escena preminentment masculinitzada, com s'ha explicat anteriorment en el bloc teòric. Les diverses propostes encapçalarien unes artistes properes al territori, així com afins amb l'ideari del projecte, entre aquestes podem esbossar algunes idees com: Las Opinólogas, Carmen y Maria, Alba Morena, Maria La Blanco, KeteKalles, entre altres. A més, aquest concert se

⁶ Veure annex 3, mostra web del projecte.

celebraria al setembre, tal com s'indica en el cronograma, en el marc de l'obertura d'inscripcions facilitant un espai temporal i físic per explicar els tallers i poder-se inscriure a aquests.

i. Avaluació i indicadors.

Si entenem que tota acció és política, l'educació i els projectes que se'n deriven també ho són. En aquest sentit, cal contextualitzar-los per una banda, amb el pensament ideològic establert sistemàticament, i per altra, establir un seguiment i una valoració coherents del nostre projecte amb l'ideari del projecte, que en aquest cas es construeix en contraposició al sistema. Ens trobem immerses en un sistema capitalista i neoliberal que proposa

una visió economicista, lligada a la primacia del mercat com l'única llegítima per orientar les decisions en el camp educatiu, i considerar l'educació com a mercaderia [...] I és que al neoliberalisme no li interessa el que s'ensenya o el coneixement que es generi, sinó el benefici econòmic que porti als seus inversors. (Hernández, 2017; p. 53)

Defugint d'aquesta idea i entenent les arts com una eina de transformació social i col·lectiva, de la qual aprendre i apropar al coneixement, a l'hora que esdevé un punt d'intersecció i mediació on conflueixen diversos aspectes i eixos que ens travessen a la vida, i d'indagació crítica i reflexiva sobre un mateix, sobre què s'aprèn i respecte als conceptes i nocions que se'n desprenen. En aquest sentit, no s'avalua l'aprenentatge socioeducatiu pel que fa al seu resultat, sinó com a procés amb les seves distintes implicacions, com la satisfacció i desenvolupament i participació personal de les participants. Així com quin és l'assoliment de l'objectiu principal, és a dir, el nivell d'integració social d'aquestes dones joves dins la comunitat a través de la participació de les arts musicals.

Aquest procés d'indagació "emfatitza el paper que la pràctica artística pot tenir per donar suport al desenvolupament de la subjectivitat i la consciència d'allò comú dels estudiants" (Hernández, 2017; p.56). I això comporta, que la valoració de l'impacte del projecte no sigui quantificable, ja que la interiorització dels continguts dels tallers, dinàmiques i convivència, només es pot observar en una relació continuada amb les participants. Aterrar aquesta base teòrica a la pràctica comporta passar per una avaluació continuada del grup i dels infants individualment, un cop acabada la jornada per tal de valorar el funcionament i les sensacions del grup, així com per valorar canvis necessaris si el grup o algun infant ho requereix. Aquestes valoracions es fan de manera grupal amb l'equip de monitoratge i atenció a les joves, per tal de compartir les seves vivències, compartir les realitats i preocupacions i nodrir-se d'opinions i coneixements d'utilitat entre les companyes. És un cop acabat cadascun dels trimestres, tal com s'apunta en el cronograma, que es fa una valoració final del grup/taller, així com del projecte educatiu en la

seva globalitat - fent ús de la taula⁷- per extreure'n conclusions i possibles canvis a realitzar en una propera execució del mateix amb un nou grup o amb el mateix.

A més, d'aquesta avaluació de l'activitat en sí, es fa participativa l'avaluació compartint a les usuàries uns ítems⁸ perquè facin les seves reflexions, observacions i propostes de millora del funcionament i el projecte.

3. Conclusions.

En aquest apartat culmina la base teòrica i el disseny pràctic del projecte, amb el que analitzem i plasmem si realment s'han assolit els objectius del TFM així com del projecte que s'encabeix en aquest.

Si bé la millor comprovació de viabilitat del projecte és la seva execució en el territori analitzat, aquesta no s'ha dut a terme, però confiem que pugui ser realitzat. Tanmateix, considerem que s'han complert en la mesura del possible els objectius definits a la introducció, ja que després d'una radiografia del territori, s'ha redactat un projecte de taller musical que s'adequa a les necessitats del jovent, analitzats al Pla Integral i amb les dades extretes de l'anuari de L'Hospitalet; i que a més, s'estructura entorn dels eixos de treball del Pla d'Acció 60:30 derivat d'aquest primer document de treball que redactà l'Ajuntament de L'Hospitalet.

Tot i que és complicat afirmar una hipòtesi que no ha estat aplicada a la realitat, donat que el disseny d'aquest projecte respon a un estudi de les necessitats del jovent, amb una perspectiva d'anàlisi feminista, així com a la presa de referència de projectes similars i de models pedagògics i de participació comunitària amb resultats d'èxit, podem ratificar la seva raó de ser. És a dir, que la participació de les dones joves de La Florida en un taller de música flamenca, en què esdevenen protagonistes gràcies al model participatiu que les posa al centre, afavoreix la seva integració a la comunitat. I, conseqüentment, la cohesió de la comunitat gràcies a exercir el dret de participar de la cultura.

També s'extreuen conclusions secundàries en relació amb la perspectiva de gènere i l'aposta per a un model de gestió comunitària, que busca afavorir la presència i visibilització de les dones al sector cultural. La manca de programació en clau feminista és una manifestació més de l'actuació del sistema capitalista i patriarcal actual, revertir aquesta situació passa per un conjunt de factors i estratègies que impliquen afavorir la presència i els rols de treball de dones, que aquestes i les polítiques i accions que duguin a terme responguin als valors feministes. I que a

⁷ Veure annex 4: Taula d'indicadors per l'avaluació de grup.

⁸ Veure annex 5. Indicadors d'acceptabilitat.

més, vagin en consonància de models organitzatius que trenquin amb la jerarquització i els models de consum establerts.

En aquest sentit, donat que és una situació que no només es troba a L'Hospitalet, sinó arreu de la societat, considerem que dur a terme aquest projecte, és a dir, que pugui ser replicat i adaptat a diferents territoris, com per exemple barris de Barcelona en situacions similars, i que hem anat esmentant al llarg del treball, com Nou Barris o el Besòs, serien factibles i obtindrien resultats positius, com el cas dels projectes referents que hem pres i dels quals han participat els agents entrevistats.

Finalment, es pot concloure que la participació de la ciutadania en un procés de dinamització cultural i acció comunitària fomenta i afavoreix la cohesió i convivència de la comunitat, en tant que les participants esdevenen el centre. És a dir, esdevenen protagonistes per a reivindicar i pal·liar, les seves necessitats, tenint en compte les diverses realitats que les rodegen. Les propostes d'intervenció posades en marxa, així com el disseny d'aquestes, responen als processos de consulta veïnal de la població. Així doncs, podem assenyalar que participar de la cultura - com a dret i no bé de consum - d'un projecte que busca donar resposta a les necessitats de les dones joves d'un barri amb greus problemes d'habitatge i societat, és també una aposta d'acció política, feminista i comunitària.

BIBLIOGRAFIA

Antón, C. (2021) Mural La Florida by Lara Costafreda. [fotografia] <https://www.rebobinart.com/es/proyecto/mural-la-florida-by-lara-costafreda/>

Alcántara, A. (2009) Dinamització juvenil a Nou Barris: joves en risc o el risc de ser joves? A: *Primer Congrés Internacional Joventut i Societat. Joventut i Risc. Unes relacions ineludibles*. Girona, 18-20 de juny de 2009. https://www2.udg.edu/Portals/3/JoventutSocietat/pdfs/seminari_3.pdf

Bariberi, N. (2022) Equitat i desigualtats en el dret a participar en la vida cultural de la ciutat: reptes públic i comunitaris. A: *Perquè tot és de tothom. Gestió comunitària de la cultura i economia solidària*. (p.295 – 309). Icaria Editorial.

Barbieri, N. (2016). Cultura y educació. Cap a una aproximació integral. Universitat Autònoma de Barcelona. https://ddd.uab.cat/pub/caplli/2015/163518/cultura_i_educacio.pdf

Beirak, J. (2022) Cultura Ingovernable. De la cultura como escenario de radicalización democrática y de las políticas que lo fomentan. Editorial Planeta.

Berga, A. (2005) La perspectiva de gènere: una nova mirada a la realitat social. NÚM. 31 (2005): PERSPECTIVA DE GÈNERE EN L'ACCIÓ SOCIOEDUCATIVA, MONOGRÀFIC Universitat Ramon Llull. <https://orcid.org/0000-0002-4456-8314>

Carbó Ribugent, G. (s.d.). Les relacions entre educació i cultura. [recurs d'aprenentatge] Recuperat del Campus de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), Universitat de Girona (UdG) i Universitat de les Illes Balears (UIB). <https://shorturl.at/ASZ49>

Cases de la Música (2023) Qui som. *Cases de la Música*. <https://www.casadelamusica.cat/index.php/qui-som>

Teixeira Coelho (2018) *El concepte de cultura a la política cultural* [recurs d'aprenentatge] Recuperat de: http://materials.cv.uoc.edu/daisy/Materials/PID_00214699/pdf/PID_00214705.pdf

CulturaLH (2021) Activitat Cultura L'H. Memòria realitzada pel Servei de Cultura. <https://www.l-h.cat/gdocs/d1230714.pdf>

Dávalos, R. (2005) La participación la comunidad. . A: Nora H., C (2005) *Trabajo comunitario. Selección de lecturas*. Editorial Caminos. <https://www.cencos22oaxaca.org/wp-content/uploads/2020/08/El-trabajo-comunitario-coP.pdf>

+Educació (2022) *Extra, Extra!*: <https://www.meseducacio.coop/projecte/extra-extra/>

Eizagirre, M (2000) Educación popular. *A: Diccionario de Acción Humanitaria y Cooperación al Desarrollo.*

<http://factorculturasomosmas.blogspot.com/p/educacion-popular-marleneizagirre.html>

ESPLAC (2019) Mirall de realitats. Dinàmiques i activitats per treballar la diversitat cultural.

Esplais Catalans.

https://www.esplac.cat/wp-content/uploads/2019/12/Mirall_de_realitats_definitiu_compressed.pdf

Falkembach, E. M. (2005) Evaluación y educación popular. A: Nora H., C (2005) *Trabajo comunitario. Selección de lecturas.* Editorial Caminos.

<https://www.cencos22oaxaca.org/wp-content/uploads/2020/08/El-trabajo-comunitario-coP.pdf>

Garcés, M. (2020) Escola d'aprenents. Galaxia Gutenberg. ISBN: 9788418218422

Gencat (2010) Cultura i joves II: hàbits culturals i polítiques públiques. – (Estudis ; 28) Bibliografia. ISBN 9788439384915.

https://dretssocials.gencat.cat/web/.content/JOVENTUT_documents/arxiu/publicacions/col_estudis/ESTUDIS28.pdf

Gilberti, L. (2011) Els joves dominicans de l'Hospitalet i el racisme: una recerca etnogràfica. Departament de Geografia i Sociologia de la Universitat de Lleida.

https://www.academia.edu/5997637/Els_joves_dominicans_de_l_Hospitalet_i_el_racisme_una_recerca_etnogr%C3%A0fica

Gómez Varo. I. (2018) Espais d'oci juvenil a L'Hospitalet de Llobregat: l'ajust de les polítiques de joventut a les noves realitats juvenils. [Treball de Fi de Grau en Sociologia, Universitat de Barcelona]

<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/126701/1/TFG-SOC-Gomez-Irene-Jun18.pdf>

Hart, R. (1983) La participación de los niños: de la participación simbólica a la participación auténtica. A: *Ensayos Innocenti n°4.* UNICEF.

<https://www.researchgate.net/publication/46473553>

Hernández, a. (2017) Opresión e interseccionalidad. A: Rodríguez Delgado, Janet: Vulnerabilidad, justicia y salud global. Ilemata, Revista Internacional de Éticas Aplicadas, n° 26, 275-284. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6278551>

LH [Ajuntament de l'Hospitalet] (2021) Anuari Estadístic de la Ciutat de L'hospitalet 2021. ISSN Versió Internet. 1696-4799.

<https://www.l-h.cat/utills/obreFitxer.aspx?Fw9EVw48XS7I1U60XBm31U2PbGXqazAHnITurbGhOINRkqazB>

LH [Ajuntament de l'Hospitalet] (2020) Pla d'Acció 60:30 Les Planes - Blocs La Florida (2017 - 2030) <https://shorturl.at/ryAL1>

LH [Ajuntament de l'Hospitalet] (2018) Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes - Blocs Florida 2017-30. <https://www.l-h.cat/gdocs/d1104476.pdf>

Llobregat Block Party (2023) ¿Qué es Llobregat Block Party?. *Llobregat Bloc Party*. <https://llobregatblockparty.com/about-3/>

Lorenzo Arribas, J. (2011) ¿Dónde están las tocaoras? Las mujeres y la guitarra, una omisión sospechosa en los estudios sobre el Flamenco. A: Revista transcultural de música, na15 (2011). ISSN: 1697-0101. https://www.sibetrans.com/trans/public/docs/trans_15_07_Lorenzo.pdf

Martinell, A, i Teixeira, C. (s.d.) Polítiques culturals: concepte, configuració i tendències. [recurs d'aprenentatge] Recuperat del Campus de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC).

Manfredini, V. (2020) *El barrio de La Florida en L'Hospitalet del Llobregat. Aproximación al mapeo y al análisis psico-ambiental*. [Treball de fi de grau. Universitat Politècnica de Catalunya] <https://shorturl.at/iAG13>

MiM [Asociación de Mujeres en la Industria de la Música] (2022) *II Estudio de Igualdad Género en la Industria de la Música. Una visión del sector desde la perspectiva de género*. [estudi]MiM.<https://asociacionmim.com/wp-content/uploads/2022/11/II-ESTUDIO-MIM-Igualdad-de-Genero-Industria-Musical-2022.pdf>

Nora Hernández, C. (2005) El género en el trabajo comunitario. A: Nora H., C (2005) *Trabajo comunitario. Selección de lecturas*. Editorial Caminos. <https://www.cencos22oaxaca.org/wp-content/uploads/2020/08/El-trabajo-comunitario-coP.pdf>

Pàmies, J. (2008) L'escolarització de fills i filles de famílies marroquines a l'Hospitalet. A: [Quaderns d'estudi](#), ISSN 2013-9691, ISSN-e 2013-9705, [Nº. 20, 2008](#) (Ejemplar dedicado a: Aportacions al voltant de la immigració estrangera a l'Hospitalet), pàgs. 65-95. <https://shorturl.at/oyD13>

Pérez, A. (2022) *Las falsas alternativas. Pedagogía libertaria y nueva educación*. Virus Editorial. ISSN: 978-84-17870-12-60. <https://shorturl.at/ampwS>

Servers, E; Celis, K. Erzeel, S. (2017) Poder, privilegio y desventaja: teoría interseccional y representación política. A: *Investig. Fem (Rev.)* 8(1) 2017: 41-51 <https://shorturl.at/fqyER>

Silveiro, M. (2023) Estadísticas de TikTok. *Prime Web* <https://www.primeweb.com.mx/tiktok-estadisticas#DatosclaveDeTikTok>

Socarrás, E. (2005) Participación, cultura y comunidad. . A: Nora H., C (2005) *Trabajo comunitario. Selección de lecturas.* Editorial Caminos.

<https://www.cencos22oaxaca.org/wp-content/uploads/2020/08/El-trabajo-comunitario-coP.pdf>

Trujillo, M. (2018) Freire y la Educación Popular como alternativa pedagógica y social. V10 N° 2 I jul - dic 2018 I pp 375 - 389 ISSN: 2027-239 I Medellín - Colombia.

<https://shorturl.at/buDV1>

Vida Online (2023) Estadísticas uso de redes sociales en 2023 (informe España y mundo). *Vida online.* <https://unavidaonline.com/estadisticas-redes-sociales/#estadisticas%20sp>

Versebrant (2023) *Versebrant.* <https://versebrant.cat/>

ANNEXOS

Annex 1: Taula 1. Referents de projectes:

Entitat	Persona	Perfil	Interès	Mail	Web
Casa de la Música L'Hospitalet	Aitziber	Gestió cultural	Recursos		https://www.casadelamusica.cat/
Cooperativa +Educació – projecte Extra, Extra!	Laura	Gestió cultural	Participació /model		https://www.meseducacio.coop/
Versebrant		Dinamització i integració juvenil	Participació juvenil i metodologia	administracio@versebrant.cat	https://versebrant.cat/
Llobregat Block Party	Albert Alarcón	Dinamització i integració juvenil	Participació juvenil / treball al barri	llobregatblockparty@gmail.com	https://www.instagram.com/llobregatblockparty/

Annex 2: Taula 2. Estudi de benchmarking (taller de guitarra):

CENTRE	ESTIL	NIVELL	EDAT	PREU	DURADA	HORARI	INFO
EMMCA (públic)	Jazz Manouche (gypsy jazz)	Bàsic 1 (des de 0)	Joves	39,74€/mes *25% descompte monoparental/nombros a	2 sessions de 45min setmanals	Dmt i dij 17:30 a 18:15	No es cedeix l'instrument (préstec d'instruments durant el primer curs). https://www.l-h.cat/gdocs/d779881.pdf
	Pop-rock (guitarra elèctrica)	Des de 0	Joves	39,74€/mes *25% descompte monoparental/nombros a	2 sessions de 45min setmanals (1 individual i 1 en grup)	Dilluns 18 a 18:45 o de 18:45 a 19:30h	

Imagina't	Clàssica, acústica o elèctrica	No específica	No consta	No consta	30 minuts /setmanals	Dijous a convenir	https://imaginatlh.com/courses/guitarra/
Recreart	Manouche	No específica	A partir de 5 anys	No consta	Mínim 30 min.	No consta	https://www.escolademusicahospitalet.com/instruments/guitarra-manouche/
	Manouche *en grup	Guitarra compartida (des de 0)	A partir de 5 anys		1 hora	Dijous a les 19h	https://www.escolademusicahospitalet.com/oferta-formativa/m%C3%BAstica-en-grup/guitarra-en-grup/
		Orquestra de guitarres (niv. Bàsic a avançat)	A partir de 7 anys				
Flotats	Clàssic/modern	No consta	A partir de 7 anys	No consta	No consta	No consta	https://www.escolademusicaflotats.cat/formacio-moderna/
CC Sant Josep (públic)	Guitarra per cantar	No consta	Per infants	No consta	1:30	Dimecres 18 a 19:30h *trimestral (19 abril a 7 juny)	https://ccsantjosep.l-h.cat/detallAgenda.aspx?1UT0Cmc2j5bAxiC1vQqazC74hxtFD2Q0OigrHDtCTRmx6lgqazB
CC Sanfeliu (públic)	No específica	Per tots els nivells	No consta	No consta	1 hora	Dilluns o divendres de 16 a 21h (1h) *5 setembre a 29 juliol	https://ccsanfeliu.l-h.cat/detallAgenda.aspx?1N2qazAfsZw8P5Eq07dQ3NrvNp1wjnadBfVe3FgVwYKqazAFvMqazB
La Filadora - CMLH	Guitarra per a cantar	Iniciació, intermedi i avançat	No consta. En grup (es requereix un mínim d'inscripcions per conformar el grup)	90€ trimestre 270€ l'any	1 hora	DILLUNS - 18H A 19H > INICIACIÓ - 19H A 20H > INTERMEDI - 20H A 21H > AVANÇAT *3 d'octubre de 2022 al 19 de juny de 2023	https://www.casadelamusica.cat/index.php/44-formacio-llarga-durada/formacio-llarga-lhospitalet/1163-20221003-guitarraxcantar-lh

Annex 3: Mostra web del projecte.

TALLER D'INTRODUCCIÓ AL FLAMENCO

Un taller que ens endinserà al flamenc més moderna que investiga els nous sons combinant-los amb els gèneres actuals, com l'electrònica, reggaeton i altres.

La seva aproximació passarà per un recorregut històric en la cerca de referents femenins i una anàlisi posant atenció en les lletres des d'una perspectiva de gènere.

A QUI VA DIRIGIT:

Noies joves de 12 a 18 anys
Residents al districte La Florida - Les Planes
No són necessaris coneixements previs.

CONTINGUTS:

- Elements bàsics del llenguatge musical i interpretació
- Escolta d'estímuls musicals i sons
- Coneixement d'artistes femenines dins el flamenco
- Treball en equip cooperatiu, escolta i col·laboració

IMPARTIT PER CASA DE LA MÚSICA L'HOSPITALET

Casa de la Música de L'Hospitalet en col·laboració amb el Pla Integral Les Planes - La Florida i altres entitats del territori faciliten aquesta formació per a les joves de L'Hospitalet.

Inscriu-te!

Dates del taller: (1r trimestre)
12 sessions
octubre a desembre

Dimarts 17:30 a 18:45h

La Filadora (Aula CCM)
Centre Cultural Metropolità Tecla Sala

Tallerista: a determinar

Preu: 15€

14 DE SETEMBRE - 17H
CCM TECLA SALA

ACTE DE
PRESENTACIÓ

TOMA K TOMA

QUERALT LAHOZ

LA CAPITANA

ALBA MORENA

ARRIBA EN:

M- L1 TORRASSA
FGC- SANT JOSEP
BUS L16, M12

ORGANITZA:

TOMA K TOMA

14 DE SETEMBRE - 17H CCM TECLA SALA

17H PRESENTACIÓ DEL PROJECTE + XERRADA
SOBRE FLAMENCO I MÚSICA URBANA

19:30H MOSTRA DE BALL - LA CAPITANA

21:30H ALBA MORENA

22:30H QUERALT LAHOZ

ARRIBA EN:

M- L1 TORRASSA
FGC- SANT JOSEP
BUS L16, M12

ORGANITZA:

CONTACTE

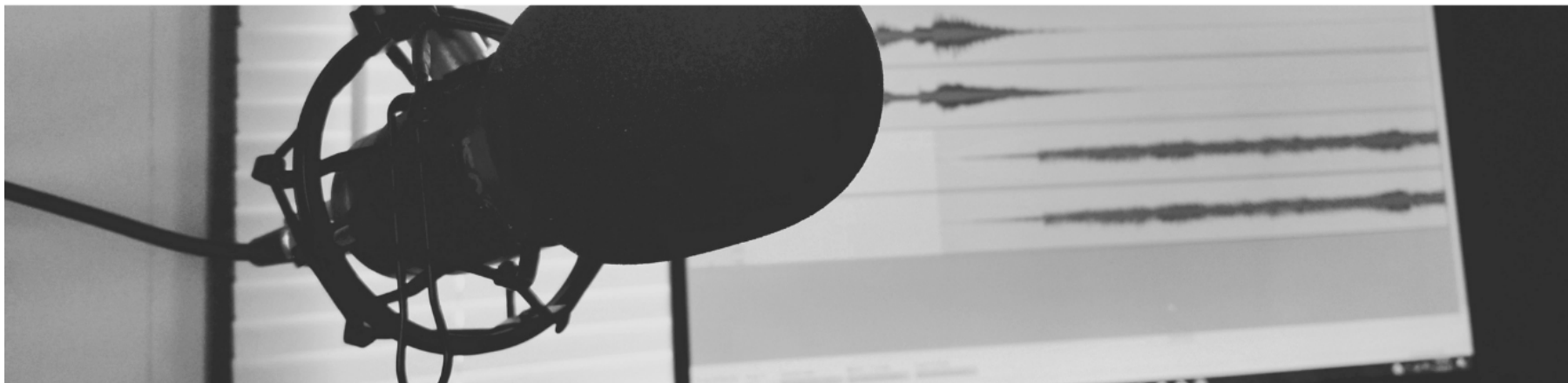
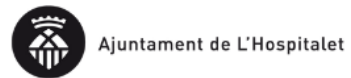
Envia un correu o truca per més informació

CORREU ELECTRÒNIC

hospitalet@casadelamusica.cat

TELÈFON

933 37 06 02

Annex 4: Taula indicadors del grup:

NOM DEL GRUP:	EDAT DELS INTEGRANTS:	
Composició del grup	Característiques del grup:	Hàbits:
Nre. total d'integrants: Nre. de nens/nois: Nre. de nenes/noies: Nre. de persones no binàries:	Nivell socioeconòmic: Grau de varietat ètnica: Grau de coneixement previ entre alguns membres: Temps que porten junts:	Predisposició a acabar les activitats? Tenen cura del material i el recullen? Treballen en equip o sols? Tenen assumits els hàbits higiènics quotidians?
Cohesió del grup:	Clima del grup:	Conducta i actituds:
Hi ha subgrups? Hi ha infants marginats? Hi ha algun líder clar? Com és? Nivell de cohesió del 1 al 10: Han sigut cooperatius?	Hi ha bon ambient? Hi ha conflictes? Nivell del clima del grup del 1 al 10: Quin clima d'actituds hi predomina? (subratlla-les): Passiu – Actiu – Indiferent – Content – Trist – Interessat – Desinteressat – Motivat – Desmotivat – Cooperatiu – Individualista - Boicotejador	Respecten les normes de convivència? Respectes les ordres i orientacions de l'equip de monitoratge? Com reaccionen?
Comunicació:	Participació:	Relacions:
Hi ha fluïdesa en la comunicació S'expressen lliurement les opinions dels components:	Participa tothom en les activitats Grau de participació Participen fàcilment? Proposen activitats per fer? Expressen les seves motivacions? Treball autònom i apoderat? Han potenciat la seva creativitat?	Quin tipus de relació predomina dins el grup (subratlla-les): Acceptació, aïllament, rebuig, grups tancats, cohesió sense distinció, etiquetatge determinat als companys. Quin tipus de relació predomina amb les monitores? (subratlla-les): S'expliquen les coses, busquen l'afecte i l'amistat, busquen l'aprovació, criden l'atenció constantment, generen conflictes habitualment.
Observacions:		

Annex 5: Indicadors d'acceptabilitat dirigits a les usuàries per a puntuar del 1 al 5 (sent l'1 el nombre de menys satisfacció i el 5 el de major):

1. L'estructura de les classes ha permès una progressió adequada del meu aprenentatge.
2. El professorat m'ha fet sentir còmode per continuar i expressar els meus dubtes.
3. El mètode m'ha permès participar de manera activa (per exemple: aportar altres gèneres o grups).
4. L'exigència del professorat no m'ha fet sentir-me desplaçada (és a dir, no s'ha penalitzat el no conèixer o saber quelcom, o no haver pogut assajar/escoltar les cançons).
5. La mostra de referents de dones artistes ha estat divers i m'ha permès conèixer noves artistes.
6. S'ha creat un grup i un espai segur amb qui fer projectes i socialitzar més enllà del taller.
7. L'espai on es realitza el taller és accessible (puc arribar fàcilment, no m'impedeix l'accés perquè està a peu pla...)
8. La informació referent als pagaments/reunion/actuacions l'he entès fàcilment, i també la meva família/tutors legals.
9. Participar a aquest taller m'ha permès conèixer altres espais culturals (formals i no formals) del barri.
10. He pogut pagar amb facilitat la quota per participar un trimestre sencer.
11. Ha calgut sol·licitar una ajuda econòmica (a l'Estat o familiars) per a pagar el taller.
12. Si tornés a fer el taller el faria a aquí.